

Беч 05

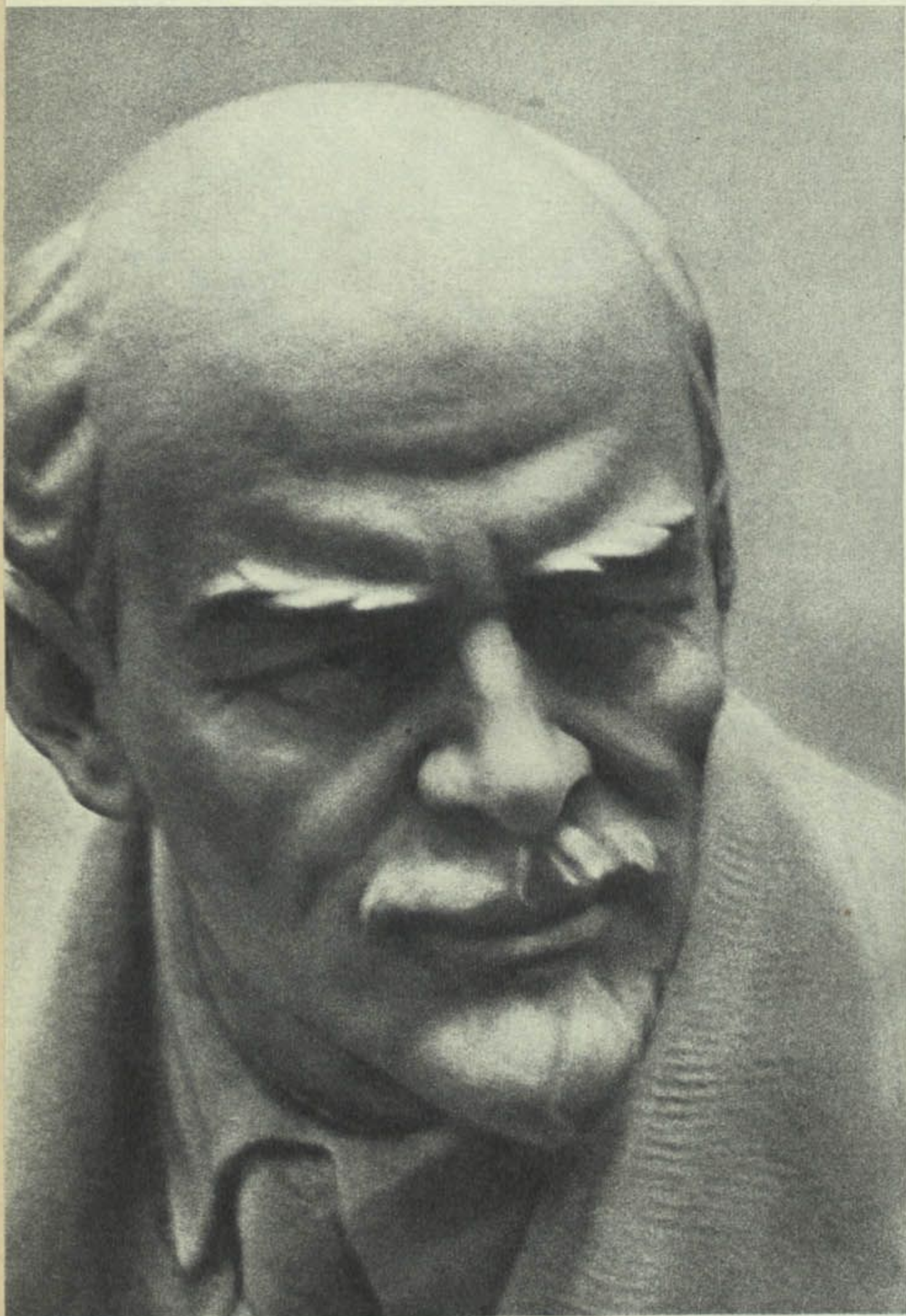
Чытайце ў нумары:
Да Леніна ● Вялікія
клопаты пра людзей
працы ● Наборшчыца
● Пазнаёмцеся:
Анастасся Васіль-
еўна ● Апавяданні:
„На край свету“,
„Баліць“, „У іншым
акружэнні“.

**работніца
і сялянка**

3

1970

МЫ спынілі гэтых дзяўчынак у самай першай зале, там, дзе жыве юны Ленін. Там, дзе фатаграфіі яго сям'і, партрэты бацькі, маці, сяцёр, братоў, атэстат сталасці Валодзі, залаты медаль, характарыстыкі настаўнікаў, кнігі, якія читалі ў сям'і Ульянавых, рэчы, якія захавалі сляды далёкіх, першых гадоў дзяцінства і юнацтва будучага Леніна.

— Адкуль вы, дзяўчынкі?

— З Якуціі.

— Здалёк... Ну, а як жа вы прыехалі сюды, у Маскву? Хто вас паслаў?

— Нашы бацькі...

Сарамлівая, з чорнымі раскосымі вачыма, у рознакаляровых шарсцяных сукенках—карычневых, сініх, блакітных, хадзілі дзяўчынкі па зале, то ўсміхаліся, пазнаючы тую ці іншую дэталю ленінскага дзяцінства і юнацтва, то задумваліся, то жыва аб нечым спрачаліся паміж сабой.

Яны прыляцелі ў Маскву на сучасным турбавінтавым лайнеры, 32 дзевяцікласнікі з пасёлка Дэбдрыгэ, з саўгаса імя палітычнага ссыльнага Пятра Аляксеева. Яны ляцелі праз усю нашу краіну, праз Сібір, Урал, Паволжа, гэтыя дзеці зусім яшчэ нядаўна дзікага, неабжытага краю, краю, які перашагнуў адразу цераз некалькі стагоддзяў, пераскочылі цераз усе стадыі грамадскага развіцця—ледзь не ад каменнага веку ў наш век! Я глядзела, як школьнікі з Якуціі даставалі блакноцікі і занатоўвалі свае ўражання. Уля Аргунова, Еля Цімафеева, Маша Варламава, Еля Харайданава—вось яны на нашым фотаздымку. Паглядзіце ўважліва на іх твары і ўспомніце ўсё, што ведаеце вы пра мінулае гэтага далёкага краю, няхай сабе гэта будзе паўтарэннем старонак школьнага падручніка. Пра чорныя ад дыму ярангі, пра эпідэміі, што касілі гэты народ, пра беспрасветную галечу і невуцтва. І ўявіце сабе дзяцей гэтага краю вось тут, у самым цэнтры Масквы, у музеі Леніна. З блакноцікамі ў руках, у прыгожых шарсцяных сукенках. І вы зразумееце, чаму гэтая, здавалася б, звычайная сустрэча так усхвалявала мяне. Калі праз рэчы і дакументы пройдзе жывы чалавечы лёс—у дадзеным выпадку для мяне гэта быў лёс вось гэтай стай-

Ідзі Леніна пераможна крочаць па свету.

ДА
ЛЕНІНА

Пралатарыі ўсіх краін, яднайцеся!

работніца № 3 і сялянка

САКАВІК
1970

ШТОМЕСЯЧНЫ ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНЫ І ЛІТАРАТУРНА-МАСТАЦКІ ЧАСОПІС

ГОД ВЫДАНИЯ СОРАК ШОСТЫ

ВЫДАНИЕ ЦК КП БЕЛАРУСІ

Выдавецтва ЦК КП Беларусі

кі чарнавокіх юных пасланцоў Якуціі,—мова дакументаў і рэчаў, што ўвасобілі адно вялікае жыццё аднаго вялікага чалавека, загучыць моцным, непаўторным пачуццём.

Ленін, Ленін... Я ведаю, як прайшоў ты праз лёс майго беларускага народа. Гэта з малаком маці, з першых крокаў дзяцінства застаецца ў нашай душы. Я ведала і раней, а тут, у музеі, убачыла яшчэ раз, чым абавязаны табе людзі самых розных куткоў зямлі, што даў ім твой геній. Але цяпер... я прайду далей па залах музея і ўвесь час, узнаўляючы твой шлях, ад першых крокаў падпольных рэвалюцыйных гурткоў, ад фатаграфій тваіх тагачасных папличнікаў—такія мужныя, прыгожыя, высакародныя маладыя твары людзей, якія разам з табою адважыліся ў канцы мінулага стагоддзя кінучы выклік глыбе самадзяржаўя,—да апошніх экспанатаў музея, сведчанні пераможнага шэсця тваіх ідэй і задум. І ўся гэтая дарога пойдзе побач з лёсам самых розных людзей—гэта будзе лёс нашых бацькоў, наш уласны, лёс нашых дзяцей. І, пэўна, унукаў...

Чамадан з двайным дном, у якім «ехала» ў Расію «Искра». Падпольная друкарня. Паліцэйскія данясенні, дарога ў ссылку, у эміграцыю. Жыццё прафесіянальнага рэвалюцыянера, разлучанага з жонкай і таварышамі па барацьбе, рэчы, дастаўленыя з Шуманскага, паштоўкі, адрасаваныя маці, і ўсюды, зноў і зноў—жывая, ня-

спынная і гулка, як набат, вострая, як страла, моцная, як молат-каваля,—ленінская, страсная думка. У кнігах, артыкулах, пісьмах да таварышаў па партыі. Што рабіць? З чаго пачынаць? За стварэнне партыі! За свядомасць шырокіх мас пралетарыята! Як набат, як набат...

А ты яшчэ спіш, Расія. Спяць твае глухія, далёкія ўскраіны, і толькі ў буйных прамысловых цэнтрах—на стэндах музея гараць чырвонымі лямпачкамі некалькі кропак—з'яўляюцца першыя ячэйкі ленінскай партыі. Потым кропак становіцца ўсё болей і болей—дарогі ленінскай «Искры» ахапілі ўжо шырокую тэрыторыю краіны. Першыя з'езды партыі—і нечым хваляюча родным павеяла ад фатаграфій доміка-музея ў Мінску, дзе праходзіў Першы з'езд РСДРП. Выступленні Леніна на з'ездах, зноў барацьба за такую партыю, якую хацеў бачыць ён, за партыю, здольную павесці за сабою мільёны працоўных людзей.

Навошта трэба было ўсё гэта? Столькі намаганняў, энергіі, столькі душэўных і фізічных сіл? Вось карціна ў адной з гэтых жа залаў: у фіялетавую цемру начы ў лёгкім паліто, крышку сагнуўшыся, цераз рэчку ці возера ідзе чалавек... Моцны вецер збівае яго з ног, і бачыш па твары, як нялёгка, можа нават пакутліва дастаецца яму кожны крок, і які трывожны цень ляжыць на твары, і столькі звычайнага, чалавечага ва ўсёй гэтай

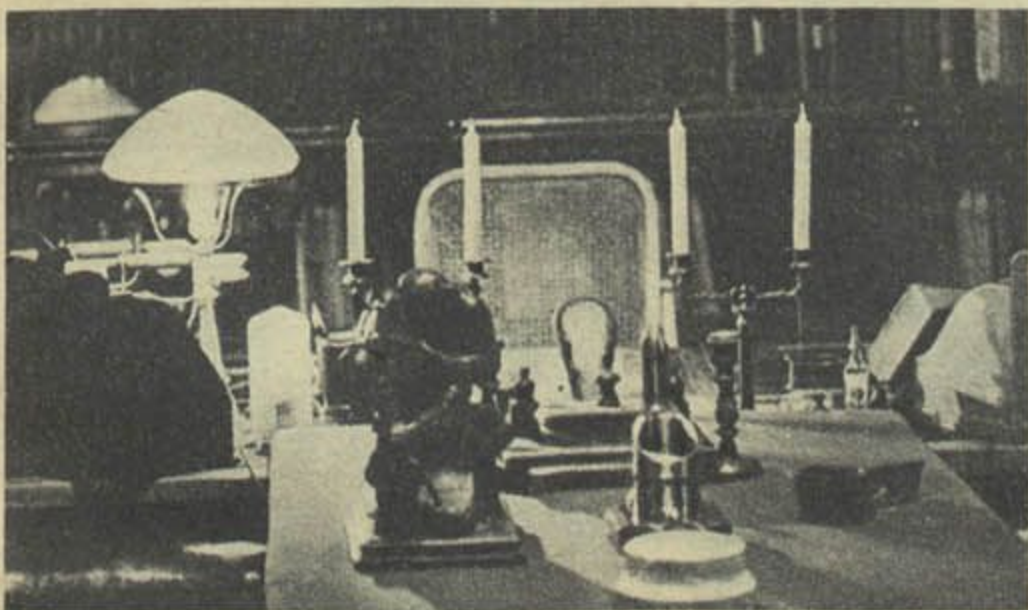
постаці. Гэта не волат, гэта звычайны чалавек. Гэта Ленін ідзе ў эміграцыю. Якуцю чарговую—і часовую кватэру—у іх з Надзеяй Канстанцінаўнай ніколі не было «свайго», пастаяннага кутка—пакінуў ён толькі што? І дзе знойдзе ён новы прытулак гэтай цёмнай, як чарніла, ноччу?

Навошта ўсё гэта было? Можа толькі для таго, каб Еля Харайданова з Якуціі трымала вось зараз у руках блакноцік? Каб потым, у наступных залах музея, з'явіліся вось гэтыя—я ўпершыню ўбачыла іх арыгіналы—пажоўклыя ад даўнасці гадоў, надрукаваныя буйнымі літарамі першыя дэкрэты Саветскай улады? Пятніца 27 кастрычніка 1917 года—«Дэкрэт аб міры». 28 кастрычніка—«Дэкрэт аб зямлі». І словы, першыя словы другога дэкрэта: «Памешчыцкая ўласнасць на зямлю адмяняецца тэрмінова без усялякага выкупу...»

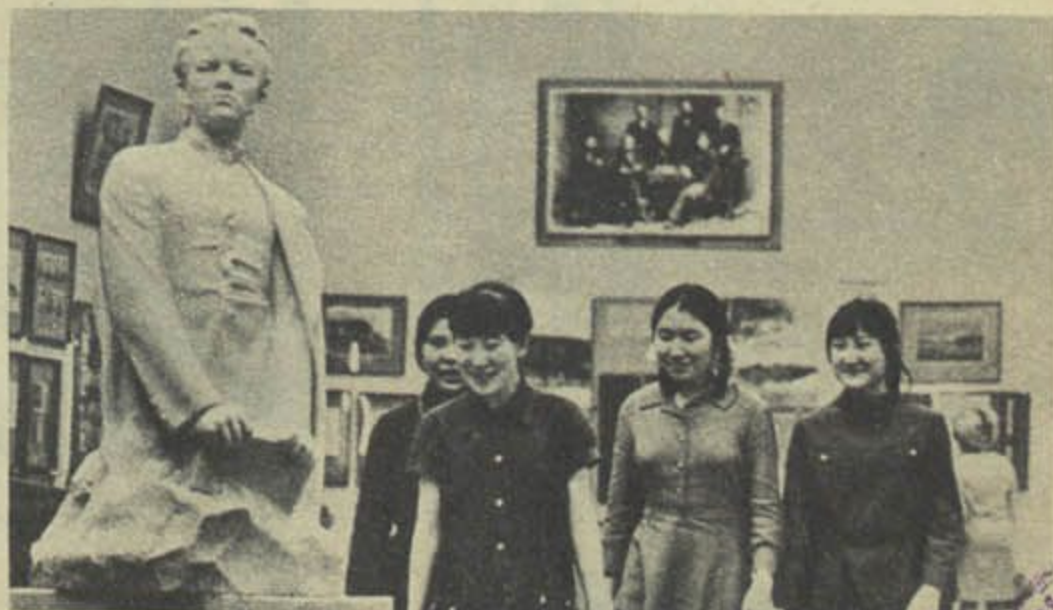
Гістарычныя дакументы. Мы з вамі толькі розумам можа ацаніць іх значэнне. Можа і для таго існуюць музеі, каб раптам чалавек, убачыўшы такі востры дакумент, гэтыя буйныя чорныя літары, гэтую пажоўклую паперу, імгненна злучыў у памяці дарогу не проста часін, а розуму і сэрца. Калі быў у вас дзед-селянін са скручанымі ад рэўматызму пальцамі і вы яшчэ памятаеце яго твар—вы адразу ж убачыце гэтыя падобныя да вялікіх лістовак першыя дэкрэты Саветскай улады ў яго руках... Мір, зямля... А вось і яшчэ адзін дакумент тых першых дзён—«Дэкларацыя правоў народаў Расіі».

Ленін, Ленін... Кожны крок твайго жыцця любоўна ўзнаўлялі тут людзі. Вось ужо мінулі гады юнацтва і першай падпольнай барацьбы, эміграцыі,сылкі, мінулі залы з дакументамі і рэчамі часін Кастрычніцкай рэвалюцыі, грамадзянскай вайны. Зноў твая барацьба і страсная воля, зноў тваё слова, як набат, і думка, як прамень. І вось паўстаеш ты зусім новым, іншым Леніным—Старшынёй Савета Народных Камісараў, Леніным першых гадоў Саветскай улады, чалавекам вялікай, дзёрзкай мары і заклапочаным гаспадаром зруйнаванай вайной і голадам краіны. Ёсць тут некалькі дакументаў у гэтых залах, звычайных на першы погляд дакументаў—запісак асабістаму сакратару Лідзіі Фоцівай (дарэчы, мне пашанцавала ў апошні

У гэтым кабінёце, за гэтым сталом працаваў Ільіч.

Вось яны, дзяўчынкі з Якуціі, у зале, дзе жыве юны Ленін.

дзень сваёй камандзіроўкі ўбачыць зусім выпадкова гэтую жанчыну ў прыёмнай дырэктара музея), старонак з дзённікаў, пісем, тэлеграм.

Вось словы, напісаныя ленінскай рукой, суровыя, як сам той час, справядлівыя, як сам Ленін: «Тэрмінова арыштаваць... члена Курскага цэнтразакупу за тое, што не дапамог 120 галадаючым рабочым Масквы і адпусціў іх з пустымі рукамі. Надрукаваць у газетах, каб работнікі цэнтразакупаў і прадорганаў ведалі, што за фармальныя, бюракратычныя адносіны да справы... дапамогі галадаючым рабочым рэпрэсіі будуць суровыя, аж да расстрэлу».

І бачыш, і адчуваеш тое, чым быў заклапочаны Уладзімір Ільіч у апошнія гады свайго жыцця. Аб пісьменнасці... Зноў аб пісьменнасці. Аб ролі настаўніка... Аб народнай адукацыі... І зноў словы, напісаныя ленінскай рукой: «Па-першае—вучыцца, па-другое—вучыцца, і па-трэцяе—вучыцца і затым правяраць, каб навука не аказалася мёртвай літарай ці моднай фразай».

Пяюць у нас песню, у якой ёсць такія словы: «...Ленін в твоей судьбе...» Дзеці пішуць у школе сачыненні на тэму: «Ленін у маім лёсе»... Ад далёкіх часін да апошніх дзён ленінскага жыцця няма, здаецца, такога кроку ў гэтым жыцці, такога дакумента, які не змог бы кожны з нас спалучыць са сваім уласным жыццём. І тут, у залах музея, гэта адчуваеш асабліва востра.

— Адкуль вы?—падыходжу яшчэ да адной групы моладзі.

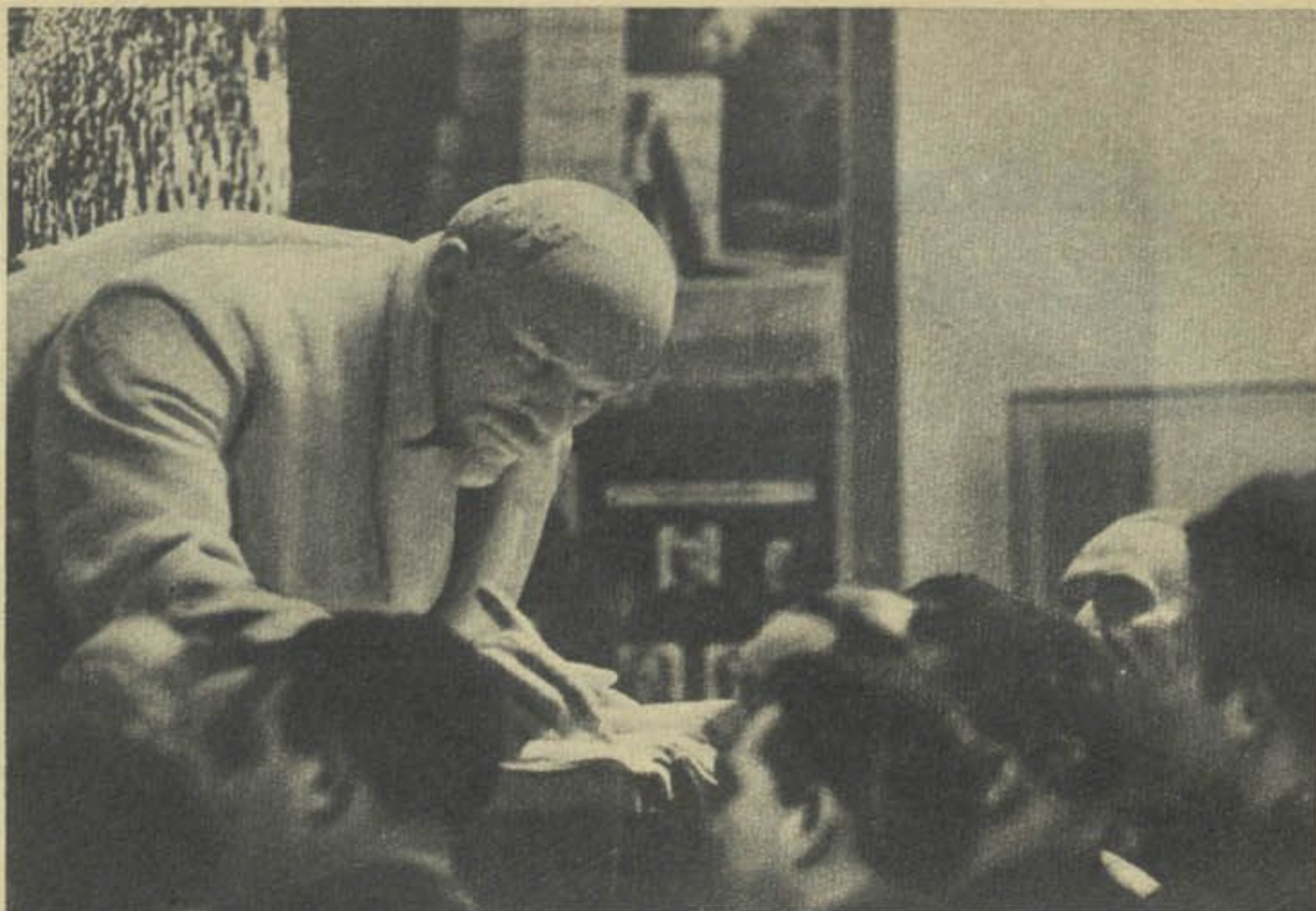
— З Архангельска.

— А вы?

— Студэнты Сумскага медвучылішча.

— Вы, пэўна, здалёк?—пажылая сялянка з Арлоўшчыны Сімакова Еўдакія Фёдораўна ў некалькіх словах расказала ўвесь свой жыццёвы шлях: «І касіла, і жыта вязала, а вось цяпер на пенсіі... у вёсцы гэтага зроду не было, дзякуй за гэта...»

Ідуць і ідуць людзі. Такія розныя, з такіх розных куткоў краіны, зямлі. Ідуць да Леніна. І нашы людзі, і замежныя турысты. Вось англійская сям'я: бацька, маці, дачка гадоў дзесяці. Дзяўчына-перакладчыца спынілася ля вялікай карты—ажыццёўле-

Вось ён, родны і блізкі.

най мары Леніна—карты электрыфікацыі нашай краіны. Нешта расказвае. Англічанін толькі раз-пораз вымаўляе сваё «О!.. О!» і, нахіляючыся да дачкі, штосьці тлумачыць ёй на сваёй мове.

Ажыццёўлены план ГОЭЛРО. Гэта вялікі цуд, ён зразумелы і англічаніну, і амерыканцу, і французу, і немцу. А вось другі вялікі цуд, гэтыя самыя дзяўчынкі-якуткі, мільёны такіх, як яны, паднятых з глыбокай цемры людзей, гэта тое, што па-сапраўднаму ніколі не зразумее самы добразычлівы іншаземец. Гэта можам зразумець толькі мы з вамі.

Зала вялікай жалобы, прыспущаныя сцягі з чорным муарам. Газеты студзеньскіх дзён 1924 года. Фатаграфіі жалобных працэсій.

«Устаньце, таварышы! Ільіча апускаюць у магілу...»

Ты помніш, пакаленне нашых бацькоў, гэтыя словы, помніш...

— ...Я бачу вас тут ужо некалькі

дзён. Вы, напэўна, навуковы супрацоўнік?—звярнулася да мяне жанчына гадоў пад пяцьдзесят, якая служыць у музеі, пэўна, даглядчыцай залы. Простая такая жанчына, тыповая масквічка.—Вось я вам хачу параіць, звярніце ўвагу: там ёсць такі запіс: паводле даных ЮНЕСКО, творы Леніна займаюць першае месца ў свеце па колькасці выданняў.

— Дзякую. У маім блакноце ёсць ужо такі запіс,—адказала я. І тут жа пашкадавала аб сваёй паспешлівасці: гэтай проста жанчыне так хацелася адкрыць для чужога, незнаёмага чалавека хоць адну, можа не заўважную яшчэ, дэталю. І якую дэталю!

Ленін, Ленін... Так увайсці ў чалавечы лёс, так парадніцца навечна з кожным з нас мог толькі адзін чалавек на зямлі. Ты.

Алена УЛАДЗІМІРАВА,
наш спец. карэспандэнт.

г. Масква.

Ідуць людзі да Леніна... Такія розныя людзі, з розных куткоў зямлі.
Фота А. Станавова.

ВЯЛІКІЯ КЛОПАТЫ ПРА ЛЮДЗЕЙ ПРАЦЫ

В. ЛУЗГІН,

намеснік міністра сацыяльнага забеспячэння БССР

З першых дзён свайго існавання Камуністычная партыя нязменна і паслядоўна змагаецца за паляпшэнне жыцця працоўных. Ужо ў першыя гады Савецкай улады, нягледзячы на цяжкія вынікі вайны, інтэрвенцыю, голад і разруху, калі трэба было аднаўляць усю народную гаспадарку, Ул. І. Ленін аддае вялікую ўвагу пытанням матэрыяльнага дабрабыту працоўных. Ён падпісвае некалькі дэкрэтаў, у якіх былі сфармуляваны ўсе праграмныя палажэнні нашай партыі і ўрада аб сацыяльным страхаванні.

У 1917 годзе было апублікавана ўрадавае паведамленне аб сацыяльным страхаванні. У ім указвалася, што дзяржаўнае забеспячэнне ў выпадку страты працаздольнасці распаўсюджваецца не толькі на рабочых і служачых, але і на сялян. 31 кастрычніка 1918 года Ул. І. Ленін падпісаў «Палажэнне аб сацыяльным забеспячэнні». Гэты дакумент упершыню ў гісторыі заклаў асновы новай сістэмы матэрыяльнага забеспячэння людзей працы. Дзяржаўнае забеспячэнне прадастаўлялася ўсім без выключэння асобам, якія існуюць за кошт сваёй працы без эксплуатацыі чужой.

Шаснаццатага ліпеня 1920 года Савет Народных Камісараў СССР устанавіў персанальныя пенсіі для людзей, якія ўнеслі асобы ўклад у абарону першай у свеце сацыялістычнай дзяржавы. У пачатку 1928 года было ўведзена пенсійнае забеспячэнне па старасці незалежна ад стану працаздольнасці.

Законы расійскай імперыі рабілі жанчыну бяспраўнай. Ленінскія дэкрэты прадывалі аднолькавыя правы на сацыяльнае забеспячэнне і мужчынам і жанчынам. У артыкуле «Да Міжнароднага дня работніц» Ул. І. Ленін пісаў, што Савецкая Рэспубліка Расіі змяла ўсе без выключэння заканадаўчыя сляды нераўнапраўнасці жанчын, адразу забяспечыла ёй поўную раўнапраўнасць па закону. Наш савецкі закон выкрасліў усё тое, што рабіла жанчыну бяспраўнай.

Ленінскія ідэі аб сацыяльным забеспячэнні няўхільна ўвасабляюцца ў жыццё. Па меры таго, як мацнее сацыялістычная эканоміка нашай краіны, з году ў год развіва-

ецца, пашыраецца і паляпшаецца сацыяльнае забеспячэнне. З кожным годам удасканальваецца і пенсійнае забеспячэнне.

Шырокую праграму далейшага задавальнення матэрыяльных і духоўных патрабаванняў працоўных вызначыў XX з'езд КПСС. Закон аб дзяржаўных пенсіях, прыняты ў 1956 годзе, адлюстравваў паслядоўныя клопаты партыі і ўрада аб паляпшэнні жыццёвых умоў савецкіх людзей. Значна выраслі размеры пенсій, пашырылася кола асоб, якія маюць права на іх атрыманне. Калі ў 1955 годзе праз органы сацыяльнага забеспячэння атрымлівалі пенсіі і дапамогі 400 тысяч 163 чалавекі, а выдаткі на гэтыя мэты складалі 74 мільёны 280 тысяч рублёў, то ўжо ў 1969 годзе ў рэспубліцы атрымлівалі пенсіі і дапамогі больш 1.600 тысяч чалавек, а выдаткі на гэта дасягнулі 432 мільёнаў рублёў. Выдаткі на ўсе віды сацыяльнага забеспячэння складуць у 1970 годзе каля 480 мільёнаў рублёў.

У 1969 годзе Савет Міністраў СССР прыняў рад пастановаў, у тым ліку аб новым парадку афармлення дакументаў на дзяржаўную пенсію.

Сутнасць новага парадку афармлення дакументаў на пенсію заключаецца ў тым, што рабочы ці служачы звяртаецца з заявай ужо не ў райсабес, а непасрэдна да адміністрацыі, якая афармляе неабходныя дакументы і разам з пададзенай заявай накіроўвае іх у аддзел сацыяльнага забеспячэння па месцу жыхарства заяўніка. А тыя грамадзяне, якія ў момант звароту за назначэннем пенсіі не працуюць, звяртаюцца непасрэдна ў аддзел сацыяльнага забеспячэння.

У мэтах больш шырокага выкарыстання працы пенсіянераў па старасці ў народнай гаспадарцы і далейшага павышэння матэрыяльнай зацікаўленасці працаздольных пенсіянераў у прадаўжэнні работы Савет Міністраў СССР рашыў выплачваць пенсію ў поўным размеры вялікай катэгорыі пенсіянераў.

Буйная заваёва нашай сацыялістычнай сістэмы — няўхільнае паляпшэнне сацыяльнага забеспячэння калгаснага

сялянства. Некаторыя калгаснікі і раней атрымлівалі дзяржаўныя пенсіі і дапамогі. Гэта інваліды Вялікай Айчыннай вайны, члены сем'яў ваеннаслужачых, мнагадзетныя і адзінокія маці. Але тады не было адзінай сістэмы для ўсіх калгаснікаў. У некаторых калгасах пенсіі плацілі грашыма, у іншых прадуктамі, а дзе-нідзе і зусім не плацілі. Закон аб пенсіях і дапамогах членам калгасаў ліквідаваў гэтыя недахопы.

На падставе закона створана адзіная гарантаваная сістэма забеспячэння, ёсць саюзны фонд сацыяльнага забеспячэння калгаснікаў за кошт калгасаў і штогадовых асігнаванняў з дзяржаўнага бюджэту. Самі калгаснікі ніякіх адлічэнняў у гэты фонд не робяць.

Усяго за 1965—1968 гады назначана пенсій і дапамог 745.200 членам калгасаў, а 117.700 жанчынам — членам калгасаў назначаны дапамогі па цяжарнасці і родах. Выдаткі за гэтыя гады склалі 334 мільёны 259 тысяч рублёў, у тым ліку на дапамогі па цяжарнасці і родах выдаткавана 11 мільёнаў 805 тысяч рублёў.

Значнае месца ў сістэме сацыяльнага забеспячэння займае выплата дзяржаўных дапамог мнагадзетным і адзінокім маці. Клопаты аб дзецях і маці заўсёды з'яўляліся адной з важнейшых задач Савецкай дзяржавы. Толькі ў 1968 годзе на аказанне дапамогі мнагадзетным маці выдаткавана каля 10 мільёнаў рублёў. У Светлагорскім раёне 1.151 мнагадзетная і адзінокая маці атрымліваюць кожны месяц 7.625 рублёў дапамогі.

Калгаснікі, якія працавалі ў калгасе пасля назначэння пенсіі не менш двух год з больш высокім заробкам, набываюць права на ўстанаўленне новага размеру пенсіі, зыходзячы з гэтага больш высокага заробку. Напрыклад, у калгасе «Першае Мая» Смалявіцкага раёна многія пенсіянеры працягваюць працаваць на жывёлагадоўчых фермах, у паляводстве. Больш чым па 300 выхадаў на работу ў год мелі калгасніцы Н. С. Загароўская, А. І. Савіцкая. Член калгаса «17 верасня» Валожынскага раёна М. І. Ванслаў, стаўшы пенсіянеркай, па-ранейшаму працуе ў калгасе. У калгасе

«Нёман» Уздзенскага раёна больш 80 працэнтаў пенсіянераў працягваюць працаваць. На павышаную пенсію перааформлена 48 чалавек.

Адным з важных відаў сацыяльнага забеспячэння з'яўляюцца клопаты аб старых і інвалідах, якія не маюць сваякоў, што абавязаны па закону іх утрымліваць. Для гэтай групы людзей у рэспубліцы адкрыта 78 дамоў-інтэрнатаў. Там на поўным дзяржаўным забеспячэнні знаходзіцца 13.700 чалавек. На ўтрыманне дамоў-інтэрнатаў толькі ў 1968 годзе выдаткавана да 12 мільёнаў рублёў.

Вялікую і адказную задачу вырашаюць органы сацыяльнага забеспячэння. Іх надзейнымі памочнікамі з'яўляюцца актывісты: грамадскія інспектары, рэвізоры, бухгалтары-рэвізоры, калгасныя саветы сацыяльнага забеспячэння. Грамадскіх работнікаў, якія прымаюць актыўны ўдзел у рабоце органаў сацыяльнага забеспячэння, налічваецца каля 30 тысяч.

У нашай сістэме працуе нямала жанчын, і яны карыстаюцца вялікім аўтарытэтам, павагай, з любоўю і душэўнасцю адносяцца да даручанай справы. Выдатныя працаўніцы — загадчыца Баранавіцкага аддзела сацыяльнага забеспячэння Г. І. Селіжан, загадчыца Пінскага гарсабеса А. В. Мельнікава і многія іншыя. У Дамачоўскім доме-інтэрнаце 12 год працуе няняй Ганна Аляксееўна Марчук. Любяць яе за дабрату, ласку, умелыя рукі. Яна робіць усё, каб людзі, якія жывуць у доме, былі заўсёды задаволены. За ўзорную работу Г. А. Марчук узнагароджана Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета БССР.

За поспехі ў арганізацыі работы па сацыяльнаму забеспячэнню загадчыца Салігорскага райсабеса К. М. Грыцкевіч узнагароджана ордэнам Леніна, загадчык Рацаўскага дома-інтэрната П. Т. Драздоў узнагароджан ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга.

Органы сацыяльнага забеспячэння, як і ўвесь савецкі народ, рыхтуюцца да таго, каб дастойна сустрэць 100-годдзе з дня нараджэння Ул. І. Леніна, імкнучыся лепш абслужыць працоўных рэспублікі, якія ідуць на пенсію і атрымліваюць яе.

НАБОРШЧЫЦА

Тут, у наборным цэху Мінскага паліграфкампіната, Аляксандра Дзмітрыеўна Глазава мае шмат сяброў. І асабліва прыемна адчувае яна сябе побач з дзяўчатамі, маладымі наборшчыцамі. Каму, як не ім, патрэбны дапамога, парада. А потым бачыш, якой удзячнасцю свецяцца вочы, чуеш шчырыя словы: «Дзякуй, цёця Саша!» Бывае, тады і сваё юнацтва ўспомніш. Хаця ў дзявочыя гады радасці амаль не зведала, але той час назаўсёды застаўся ў памяці...

Саша перад вайной пачала працаваць у друкарні гарадской газеты. Спачатку была вучаніцай, потым самастойна стала за набор. Не паспела як след прывыкнуць да сваёй справы — і вось, на табе, вайна. Што будзе далей? Калі на яе наборную касу лажылася чарговая зводка Саўінфармбюро, Саша ўпівалася вачыма ў лаканічныя радкі. Вораг наступае, нашы вядуць кровапралітныя баі...

Аднойчы ў друкарню заглянуў рэдактар газеты Маўчанаў. Ён быў у вайскавай вопратцы, з рэчавым мяшком за плячыма.

— Давайце развітаемся, дзяўчаты. Вы ўжо без мяне тут рабіце нашу справу.

Спыніўся ля Сашы, глянуў на набраны тэкст, задуменна прачытаў: «Вораг рвецца да Масквы, кідае ў бой новыя дывізіі...»

— Так, бачу, непрыемна табе набіраць гэткае навіны. Нічога. Саша. Недалёкі той час, калі ты самым буйным шрыфтам набярэш: «Наша справа свяшчэнная, мы перамаглі!» Так будзе, мае дарагія дзяўчаты!

Рэдактар папрасіў шрыфтоў і развітаўся.

Крыху пазней добраахвотнікамі пайшлі на фронт дзве супрацоўніцы друкарні — Аня Суханава і Тоня Баранава. Работы прыбавілася. Саша вярталася дадому позна ноччу стомленая, перапэцканая газетнай фарбай. Толькі пакладзе галаву на падушку — і адразу ж засынае. Яна ўжо не бачыла, што побач стаіць маці і доўга са смуткам углядаецца ў яе худы твар з яшчэ дзіцячымі рысамі. А раніцой зноў друкарня, тэрміновыя наборы. Так прайшло некалькі месяцаў.

Нечакана ў Рыбінск на адзін дзень прыехаў з фронту Маўчанаў. Ён раскажаў, што ў армейскай газеце, дзе зараз працуе, не хапае наборшчыц.

Саша і яе сяброўка Галя Суварова даўно марылі пайсці на фронт.

...Аляксандра Дзмітрыеўна Глазава захоўвае як самы каштоўны дакумент пасведчанне армейскай газеты «Чырвоны баяц». Дастане яго ў вольную хвіліну і зноў успамінае Заходні фронт, вайсковых журналістаў, паходную друкарню. Цяжка было прывыкаць да працы ў непрывычных умовах. Бывала, на адным месцы затрымліваліся не больш двух-трох дзён. А потым зноў дарога, зноў новыя зямлянкі. Працавалі заўсёды ноччу.

Саша і Галя працавалі ўдзвух. Работы хапала на ўсю ноч. Толькі раніцой, з першымі промнямі, Саша выходзіла з зямлянкі. Ад сонечнага бляску вочы засцілаў туман, па закапце-

ламу твару ліліся слёзы. Ох, як нялёгка набіраць усю ноч дробныя радкі пры святле газовак! Зрок вяртаўся толькі пасля сну. Адпачнеш крыху — і ўсё пачыналася спачатку.

Аднойчы быў атрыман загад — тэрмінова перадыслакаваць часці на аддалены ўчастак фронту. Друкарню размясцілі ў адной з цяплушак. Наперадзе былі жорсткія баі, наступленне. Перад рэдакцыяй газеты таксама стаяла складаная задача — не спыняць работу і ў дарозе, узнімаць дух салдат перад рашучымі схваткамі.

Састаў адправілі ноччу. Цяплушка з друкарняй нагавала вулей. Тут адразу ж узяліся за работу. Дзверы і вокны былі шчыльна завешаны на выпадак налёту фашысцкіх бамбардзіроўшчыкаў. Запалілі яшчэ некалькі газовак, гнуткія язычкі полымя дрыжэлі, мільгалі ад стуку колаў і густа чадзілі. Праз якую гадзіну ў цяплушцы ад дыму можна было распазнаць толькі постаці.

Сашына напарніца за дзень да гэтага цяжка захварэла. Саша асталася адна. Позна ноччу ёй падалі першыя лісткі адрэдагаванага тэксту. З хваляваннем узялася за работу: яшчэ ні разу не прыходзілася набіраць у цягніку на поўным хаду. Літары скакалі перад вачыма, шрыфт рассыпаўся. Саша чула, як ззаду падыходзілі то рэдактар, то карэспандэнты. Яны папраўлялі капцілкі і падбадзёрвалі:

— Малайчына! Толькі хутчэй, Сашачка, пастарайся!

Нечакана пачуліся моцныя выбухі, завыві самалёты. Поезд рэзка спыніўся і зноў рвануўся наперад. Па сценах цяплушкі забарабанілі асколкі, дах прашыла кулямётная чарга. Штосьці глуха чмякнула зусім побач. Саша зірнула на хвіліну ўбок. Толькі што набраны ёю газетны слупок ператварыўся ў расплаўлены кавалак металу. Саша пахаладзела ад страху, але адразу ж узяла сябе ў рукі і зноў схілілася над тэкстам. Хтосьці побач паспешліва запальваў газыкі.

А праз гадзіну быў яшчэ адзін налёт. Перад досвіткам рэдактар падаў Сашы дробна спісаны ліст паперы і з палёгкай уздыхнуў: «Апошні!» Праз некаторы час у цяплушцы ўжо лягала друкарская машына...

Раніцой поезд спыніўся на станцыі. Адчынілі дзверы, вокны, цяплушка апусцела. І тут заўважылі, што сярод перапэцканых копаццю журналістаў і друкароў няма Сашы. Рэдактар вярнуўся ў вагон. Саша, схіліўшыся на ячэйкі касы, моцна спала. У яе далоні было заціснута некалькі літар ад набору...

Летам 1943 года Сашу Глазаву перавялі ў рэдакцыю газеты «Суварайскі націск» Другога Украінскага фронту, на Арлоўска-Курскай дузе. Хаця на новым месцы было значна больш наборшчыц, але ўсё ж працаваць даводзілася вельмі многа. Умовы тыя ж — зямлянкі, бліндажы, тыя ж газыкі-гільзы. Саша працавала тут і ў час моцнага артабстрэлу, няспынных пераездах з месца на месца.

Асабліва нялёгка даводзілася, калі нашы войскі імкліва рушылі ў наступленне. Было гэта на Украіне, ужо непадалёк ад румынскай граніцы. Два тыдні запар газета выходзіла ў даро-

На здымку, які зрабіў наш фотарэпарцёр Ул. Вяхотка, вы бачыце Аляксандру Дзмітрыеўну Глазаву (першая злева) з яе сябрамі па рабоце — наборшчыцамі Мінскага паліграфічнага камбіната.

Яе сын Уладзімір таксама выбраў прафесію паліграфіста.

зе. Рэдакцыя амаль не адставала ад наступаючых часцей — трэба было аператыўна асвятляць ход баёў. Працавалі ў полі, лесе, радзей — у сялянскіх хатах, што сустракаліся на шляху. Некалькі гадзін — і зноў загад «наперад». На другі ці трэці дзень баёў адсталі тылавыя часці, сухі паёк хутка скончыўся. Ад стомы і голаду перад вачыма хадзілі кругі, наборныя радкі зліваліся ў шэрае месіва.

Зайшла неяк у сялянскую хату, калі закапрызіў матор машыны. Павіталася, папрасіла вады. Гаспадыня ад здзіўлення ўспляснула рукамі:

— Божухны, дзетка мая! Якая змучаная! Есці табе трэба, а не вады.

Здаецца, Саша ніколі ў жыцці не каштавала такой смачнай ежы, як гэта сухая кукурузная каша. А праз некалькі хвілін з вуліцы пачуўся сігнал машыны. Саша ўскочыла, на хадзе падзякавала жанчыне. Тая выйшла на ганак і са слязьмі на вачах доўга глядзела ўслед машыне...

Усе гэтыя дні, нягледзячы на цяжкасці, газета рэгулярна дастаўлялася наступаючым часцям. Неўзабаве Сашу Глазаву, лепшую наборшчыцу, узнагародзілі ордэнам Чырвонай Зоркі.

Тут, на фронце, знайшла Саша і сваё нядоўгае шчасце. Рэдка былі ў салдат вольныя хвіліны. Але ўжо калі і здараліся перапынкі між баямі, то ў друкарню абавязкова заглядаў Іван. Усялякія прычыны знаходзіў, каб адпрасіцца ў свайго камандзіра. Спадабалася яму Саша. Дзяўчыне таксама прыглянуўся бравы салдат. Неўзабаве згулялі імправізаванае вяселле. Дамовіліся: сустрэча будзе пасля Перамогі. Але гэта не збылося. У канцы вайны Іван загінуў...

Сваё гора Саша старалася сцішыць работай. Але колькі слёз праліла на тую наборную касу ды шрыфты...

І вось настаў май 1945-га. Ніхто не здагадаўся, што пераезд рэдакцыі з невялічкага чэшскага сяла ў Браціславу — гэта іх апошні пераезд. 6-га і 7-га мая карэспандэнты вярталіся ў рэдакцыю радаснымі, узрушанымі. Яны ўжо недзе чулі, што вось-вось прыйдзе доўгачаканая вестка. 8-га мая яшчэ з вечара быў набраны амаль увесь матэрыял чарговага нумара газеты. Саша са сваёй сяброўкай Клавай Чорнаіванавай ужо канчалі работу, калі ў друкарні парывіста расчыніліся дзверы.

— Ура! — закрычаў з парога радыст, размахваючы лістом паперы. — Перамога! Ура!

Абдымаліся, віншавалі адзін аднаго, а потым хтосьці прапанаваў:

— Таварышы! Зробім наш, рэдакцыйны, салют у гонар Перамогі!

— Можна і салют! — згадзіўся рэдактар. — Давай на вуліцу.

Здаецца, непрыкметна праяцелі з таго часу два дзесяцігоддзі. Мінск стаў для Аляксандры Дзмітрыеўны Глазавай другім родным горадам. Яна прыехала сюды па запрашэнню сястры. Спачатку працавала на будоўлі, але потым усё ж пачынула да любімай справы. Прышла на паліграфічны камбі-

нат імя Якуба Коласа, папрасілася ў наборны цэх. Доўга не магла прывыкнуць да складанай тэхнікі. Гартае глянцавыя старонкі, задумаецца, і ў вачах узнікаюць радкі франтавой газеты — няроўныя, з неаднолькавым шрыфтам.

У афсетным цэху паліграфкаамбіната працуе сын Аляксандры Дзмітрыеўны Валодзя. Нядаўна за выдатную працу яго ўзнагародзілі Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета БССР. Без бацькі выгадавала Аляксандра Дзмітрыеўна свайго Валодзя, выхавала чалавекам высокай вартасці.

Рана пачынаецца працоўны дзень на камбінате. Рана прыходзіць сюды Аляксандра Дзмітрыеўна. Зараз яна працуе на ручным наборе. Не таму, што машын не хапае. Ёсць тэксты, якія пакуль што не пад сілу нават складаным механізмам. Тут патрэбны ўмелыя рукі ды багаты вопыт.

Невялікі здымак... Дзяўчына на ім, здаецца, выглядае крыху сарамлівай. Можна таму, што не было часу прыгатавацца як след перад нечаканым фатографам. Фотакартцы ўжо чвэрць века. Пажоўкла, выцерліся рагі. Яна ляжыць побач з узнагароднымі лістамі. Гэта памяць. Памяць аб юнацтве — далёкім, абпаленым вайной, незабытым.

М. ЛАЛЫКА

ПАЗНАЁМЦЕСЯ: АНАСТАССЯ ВАСІЛЬЕЎНА...

ТРАПІЎ я ў сяло Пагост не выпадкова. Хацеў сустрэцца з Анастассяй Васільеўнай Зубчонак. І не толькі таму, што шмат добрага наслухаўся пра гэту жанчыну, бачыў на раённай Дошцы гонару яе партрэт. Засела ў мяне ў памяці адна даўняя размова.

Адбылася яна ў іншым месцы, далёка ад Пагоста. Субседніца мая, маладая жанчына, загадвала сельскай бібліятэкай. І вось разгаварылася па шчырасці...

— Ведаеце, нядаўна крытыкавалі мяне на нарадзе ў раённым аддзеле культуры. А хіба я вінавата, што менш стала чытачоў... Людзі ўдзень працуюць, а калі прыходзяць дадому, то іх чакаюць газеты, часопісы... Галоўнае ж — тэлевізар, а гэта такі канкурэнт!

— Мне здаецца, вы перабольшваеце, — асцярожна заўважыў я.

— Ніколькі! Вы маеце на ўвазе моладзь? Так? Дык вось, у вольны час моладзь спяшаецца на танцы або ў кіно.

Паехаў я тады, ні да чаго не дагаварыўшыся. А цяпер вось пазнаёміўся з Анастассяй Васільеўнай.

Сустрэліся мы ў бібліятэцы. Пераступіўшы парог, я сумеўся. Захацелася выйсці ў сенцы і яшчэ паскрэбсці аб палавічок падэшвы туфляў — так здзівілі чысціня і

ўтульнасць, якія не пасавалі да «казённага» памяшкання. На вокнах былі зусім хатнія фіранкі, вазоны, пад нагамі сцяліліся палавікі. Пахла памытай падлогай — вішнёва блішчэла яна лакам, пахла кветкамі і, пэўна, — кнігамі, суха і клева пахла. Радамі стаялі яны, кнігі, на паліцах і стэлажах.

— Праходзьце, праходзьце, калі ласка, — пачуўся мяккі, ветлівы голас.

Перада мной стаяла невысокая, у новай шарсцяной кофце жанчына. У цёмных, акуратна ўкладзеных валасах паблісквала сівізна. Шэрыя ўважлівыя вочы пазіралі добразычліва.

— З раніцы небагата наведвальнікаў. Але хутка пойдучь. Аднаму тое, другому гэта... А то з пытаннямі, прапановамі...

— Многія чытаюць кнігі?

— Афіцыйна значыцца шэсцьсот пяцьдзесят... Але ж, як правіла, адну і тую ж кнігу ў сям'і чытае некалькі чалавек. Ёсць яшчэ школьная бібліятэка... А колькі асабістых бібліятэчак з'явілася за апошнія гады!.. Гэта я кажу толькі пра Пагост. Вельмі людзі сябруюць з кнігай!..

І было сказана гэта з давальненнем, неяк добра і заўзята; мая субседніца нават памаладзела — так уся паружавела, заўсміхалася. А мне раптам успомнілася, як

хлопчыкам хадзіў я за некалькі кіламетраў у бібліятэку, сядзеў над кнігамі вечары і ночы, пераносыўся ў нейкі іншы свет, дзе я быў не я. І такі ён быў цудоўны, гэты свет, што ніяк не сціраецца ў памяці. А прывучыла мяне да кніг такая вось жанчына, з ласкавым мацярынскім голасам.

На языку круцілася пытанне: ці не адбіваюць кінакарціны, тэлевізары і іншыя «спакусы» нашага веку людзей ад кнігі? Але я толькі спытаўся:

— А хто ў вас больш за ўсіх чытае?

— Усе. Толькі-толькі перад вамі абмянялі кніжкі другакласнік Пеця Буры, пастух Васіль Бондарчык, цялятніца Вера Дзюбайла. Як бачыце, зусім розныя людзі. А да некаторых самі на дом наведваемся. Цяжка, скажам, хадзіць пенсіянерцы Кацярыне Мікалаеўне Дзюбайла, дык «юныя аматары кнігі» — ёсць у нас такі гурток — заносзяць ёй літаратуру.

Анастасся Васільеўна памаўчала, нібы ўспамінаючы нешта.

— Адночы Кацярына Мікалаеўна захварэла, завезлі яе ў бальніцу. Сваякоў няма. Мы і вырашылі са школьнікамі даглядаць яе агарод. Палолі, палвалі градкі. Вярнулася старая жанчына з бальніцы — вачам не верыць. А мы толькі пасмейваемся. Ведаеце, як на душы прыемна... Потым, бывала, іду міма, кажу: «Ну, як, бабуся, памідорчыкі?» — «Ой, дзякуй, дачушка!» І абавязкова спытае: «Што паступіла новенькага з літаратуры?»

Ходзячы між кніжных стэлажоў, я думаю: каб не давяралі тут чытачам, не зрабілі свабоднага доступу да кніг — не было б таго эфекту, нягледзячы на ўзорны парадак. Тэматычныя паліцы «Для вас, жанчыны», «У дапамогу палітычнай самаадукацыі», «Рэлігія — перажытак мінулага», «Агразатэхнічны куток» можна сустрэць і ў іншых бібліятэках. Праўда, у адным месцы літаратуры падобрана менш, у другім — больш. Але справа не ў гэтым. Важна іншае — якая аддача ад усіх увядзенняў? Анастасся Васільеўна не спыняецца, так сказаць, на знешнім — яркім — баку справы. Яна стараецца ўздзейнічаць на розумы і сэрцы аднавяскоўцаў. Вывучае, хто чым жыве, чым цікавіцца. Арганізуе дыскусіі, абмен думкамі па літаратурных навінках. Размовы не абстрактныя, а самыя што ні ёсць дзелавыя, звязаныя са штодзённым жыццём.

Памагаюць ёй члены саве-

Верцялішская сельская бібліятэка, якая размясцілася ў Палацы культуры калгаса «Прагрэс», — адна з лепшых у Гродзенскім раёне. Да паслуг 530 чытачоў больш шасці тысяч кніг, утульная чытальня зала. У дні падрыхтоўкі да ленинскага юбілею шырока прапагандуецца творы Ул. І. Леніна, кнігі аб жыцці і дзейнасці Ільіча.

На здымку: загадчыца бібліятэкі Ірына Аляксандраўна Манкевіч (крайняя справа) памагае дзярцы калгаса «Прагрэс» Яўгеніі Браніславаўне Саўроненна падабраць кнігі.

Фота
А. Перахода.
(БЕЛТА).

та клуба і бібліятэкі, школьнікі. Вядома, трэба ўмець яшчэ карыстацца гэтай дапамогай — вучыцца самому ў вопытных людзей, тонка і далікатна «распараджацца» іх ведамі і энергіяй.

На брыгадным двары, у чырвоным кутку, я ўбачыў стэнд. У невялікіх бутэчках былі сабраны розныя віды мінеральных угнаенняў, даваліся кароткія, але дакладныя характарыстыкі кожнаму з іх, указваліся дозы. Анастасся Васільеўна расказала:

— Гэта як ланцужок. Яго пачатак у бібліятэцы. Бачылі «Агразатэхнічны куток»? Тэорыя і практыка. Ёсць яшчэ «Календар працоўнай славы», які расказвае пра нашых перадавікоў. Ён як бы з'яўляецца замыкаючым звяном у ланцужку.

Мая субяседніца сціпла прамаўчала пра тое, што вялікую дапамогу аказвае ёй муж Міхаіл Сямёнавіч, аграном. Ён таксама член савета клуба і бібліятэкі.

— Без актывістаў, без падтрымкі адміністрацыі саўгаса і, у прыватнасці, яго дырэктара Аляксандра Васільевіча Грамыкі мала што змагла б зрабіць. Асабліва неабходна сяброўская дапамога цяпер, калі ўсе мы ідзем да 100-годдзя з дня нараджэння Уладзіміра Ільіча Леніна.

Рад стэндаў, фотамантажоў, кніжных паліц прысвечаны правадыру. З іх даведваемся пра яго жыццё і рэвалюцыйную дзейнасць, знаём-

мімся з месцамі, дзе ён быў. І ўсё гэта выканана маляўніча, пераканаўча. Цікавы і фотаальбом пра Ільіча. Ды і спецыяльная картатэка «Наведвальнікі, якія чытаюць кнігі пра Ул. І. Леніна» — таксама не лішня.

Але па вачах Анастасі Васільеўны бачу, што ў яе «прызапашана» нешта яшчэ. Нарэшце яна гаворыць:

— Ва ўсякай справе павінна быць творчасць. Так?

— Абавязкова.

— Ну, пазнаёмліся, напрыклад, чытачы са стэндамі, а далей? Па-мойму, галоўнае тое, каб яны пранікліся вялікімі ідэямі Ільіча, загарадзілі высякародным жаданнем па Ільічу «будаваць сваё жыццё». Таму трэба ведаць іх думкі і пачуцці. Вось і зваляў у бібліятэцы кнігу, дзе чытачы дзеляцца сваімі ўражаннямі аб прачытаным.

Гартаю старонкі, чытаю запісы, і неяк цёпла і ўзвышана становіцца на душы. А Анастасся Васільеўна дастае аб'ёмісты альбом, на вокладцы якога выведзена: «Вёска Пагост учора, сёння і заўтра».

— Былі царква, сінагога... На ўсю вёску — адны боты, іх пазычалі, каб ісці ў царкву, — голасна чытае яна. — Уладарыў мясцовымі ўгоддзямі граф Патоцкі, які жыў у Варшаве...

Дзень за днём устае жыццё Пагоста.

Новым, светлым зместам напоўнілася яно пасля Кастрычніцкай рэвалюцыі дзяку-

ючы тытанічным намаганням Ільіча, Камуністычнай партыі. У канкрэтных фактах, узятых з побыту аднаго сяла, бачны лёс усяго нашага сялянства, усёй рэспублікі.

— У 1920 годзе ў Пагосце адкрылася пачатковая школа, — чытае Анастасся Васільеўна, — першым дырэктарам быў Шамко Яўгеній Сямёнавіч, цяпер пенсіянер...

Успамінаем мы далёкія гады, успамінаем Вялікую Айчынную вайну, калі муж Анастасі Васільеўны камандаваў узводам партызан, а сама яна малала ў жорнах хлеб для народных мсціўцаў, здабывала розныя звесткі. Ды хіба ўспомніш усё, што даводзілася выконваць. Падлічваем, якія адбыліся ў Пагосце змены. Вунь сярэдняя школа красуецца, клуб і бібліятэка, бальніца на трыццаць ложкаў, паштовае аддзяленне з аўтаматычнай тэлефоннай станцыяй, два дзіцячыя сады, шэсць магазінаў, камбінат бытавога абслугоўвання. А ў якіх дамах жывуць вяскоўцы!

Парываюць дзверы, заходзяць і заходзяць людзі. Анастасся Васільеўна просіць прабачэння і спяшаецца ім насустрач з ветлівай і радаснай усмешкай на твары.

А я зноў раптам у думках бачу даўнейшую маладую бібліятэкаршу. І хачу, каб яна калі-небудзь пазнаёмлілася з Анастассяй Васільеўнай, вельмі хачу.

А. ФОМЧАНКА

Вярэнінскі раён.

РАБОЧЫ ТАЛЕНТ

Кожны чалавек павінен пражыць жыццё змястоўна, прыгожа, пакінуць пасля сябе добры след на зямлі.

Канструктар дорыць на памяць людзям чарцяжы машын, селекцыянер — новыя гатункі раслін, маці — здаровых дзяцей...

Будаўнік, які ўкладвае энергію рук і сэрца ў сваю справу, таксама працуе на будучыню.

У Ганны Смірновой, арматуршчыцы завода жалезабетонных вырабаў трэста № 16 «Нафтабуд», лёс быў цяжкі. Фашысцкія акупанты забілі маці, у час выканання партызанскага задання загінулі смерцю храбрых сваякі.

У 1947 годзе дзяўчына пераехала з роднай вёскі Махірава, што на Полаччыне, да старэйшай сястры ў Рыгу. Там скончыла рамеснае вучылішча, працавала ткачыхай, поварам.

Але яе не пакідала думка зноў вярнуцца ў Віцебскую вобласць, туды, дзе асталіся сляды яе дзяцінства, няхай горкага, азмрочанага горам і слязьмі. Ганна даведлася, што паблізу горада Полацка будзе нафтаперапрацоўчы завод.

— Едзем, Коля, у Беларусь, — сказала яна мужу.

...Працавала ў брыгадзе вопытнага спецыяліста Васіля Купчына. Пры яе непасрэдным удзеле нараджаўся вялізны завод

нафтахіміі. Праўда, да таго, што называецца заводам, было яшчэ далёка. Вакол распасціраўся лес, хмызняк, балота. Але вось пабудавалі склады, пачалі першую тэхналагічную ўстаноўку. Стомленасць валіла з ног, мышцы наліваліся свінцом. Але адпачываць ніхто не ішоў: адпрацаваўшы першую змену, заставаліся на другую. Краіна патрабавала беларускі бензін.

Неўзабаве аб брыгадзе Купчына разнеслася слава па ўсёй будоўлі.

Ганна Смірнова ўспамінае:

— У поспехах калектыву была вялікая заслуга брыгадзіра. Васіль Сямёнавіч умеў працаваць з людзьмі, знайсці да кожнага падыход.

Але асабліва праявіўся рабочы талент Ганны Паўлаўны Смірновой, калі яна перайшла з будаўнічай пляцоўкі ў арматурны цэх завода жалезабетонных вырабаў. Тут яна асвоіла ўсе агрэгаты, у любую мінуту можа замяніць таварыша, які захварэў або пайшоў у адпачынак. Доўгі час лічылася, што работа на станку канструкцыі Насенка — чыста мужчынская справа. А Ганна Паўлаўна вось ужо шмат год не горш за мужчыну кіруе гэтым механізмам, нязменна дабіваецца выдатных поспехаў.

Радзіма высока ацаніла самаадданую працу Г. П. Смірновой, узнагародзіла ордэнам «Знак Пашаны». Яе імя занесена ў заводскую Кнігу славы.

К. КРУПКО,

рэдактар газеты «Знамя новостройки».

НА ЛЕНІНСКАЙ

ВАХЦЕ

У прышкольным садзе цвіла вясна... Ціха падалі ў траву ружовыя пялёсткі яблынь. Маленькая шустрая дзяўчынка з дзвюма смешнымі коскамі падыходзіла то да аднаго дрэва, то да другога, разрыхляла граблям зямлю пад кронамі. Ёй хацелася, каб хутчэй раслі гэтыя яблыні, каб давалі людзям шмат салодкіх пладоў.

Маленькай Вользе і самой хацелася хутчэй стаць дарослай. Яе даўно захаплялі палі, сады, машыны, яна любіла капаць зямлю, паліваць градкі. Ідучы са школы, заглядала ў калгасныя майстэрні і назірала, як механізатары разбіраюць, чысцяць і зноў збіраюць старыя трактары.

Воліны бацькі, настаўнікі школы, даўно заўважылі цікаўнасць дзяўчынкі, умела і беражліва прывучалі яе да працы, выходзілі ў ёй любоў да зямлі.

І калі надышоў дзень развітання са школай, яна ўжо цвёрда рашыла ісці ў сельгаспадарчы тэхнікум, што ў Чырвоным Беразе.

І вось з дыпломам агранома Вольга прыязджае ў самы буйны на Гомельшчыне калгас імя XXII з'езда КПСС.

Старшыня, Герой Сацыялістычнай Працы Мікалай Пятровіч Хаванскі, прапанаваў ёй пасаду ўчотчыка. А праз год Вольга становіцца брыгадзірам паляводчай брыгады. У веснавую пару яна працягвалася з першымі пеўнямі і бегла на поле, каб арганізаваць работу сеяльшчыкаў, самой прасачыць за якасцю падрых-

тоўкі глебы і запраўкі насення. А праз некаторы час ужо ўвіхалася ля зерне-складаў, рамонтных майстэрняў.

Пяты год Вольга Семянцова працуе ў гэтай гаспадарцы, пяты самастойны працоўны год. Асабліва цяжкім з іх яна лічыць год 1969 з яго веснавымі і летнімі капрызамі. Амаль на дваццаць дзён пазней звычайнага пачалі сеяць яравыя, а пасля сяўбы зноў пахаладала, пайшлі праліўныя дажджы, прамчаліся буры. Разам з механізатарамі Вольга рабіла ўсё, каб захаваць пасевы. Рыхлілі глебу, падкармлівалі азімыя. Ад пастаяннага трывожнага напружання Вольга нават крыху пахудзела тады, але ў карых яе вачах цяплеў шчаслівы агеньчык: поле кудравілася роўнымі зялёнымі ўсходамі.

Часта на поле прыязджаў Мікалай Пятровіч Хаванскі. Пытаўся ў Вольгі:

— Які будзе ўраджай, брыгадзір?

Вольга паціскала плячыма і з лёгкай усмешкай адказвала:

— Думаю, будзе добры.

Наступіла жніво. Вольга цэлымі днямі была ля камбайнаў. Агрэгаты ішлі цяжка.

Жыта густое, няма як браць захват на поўны хедэр. Але ні адзін агрэгат не прастойваў у загоне. Нават працуючы на палавіну хедэра, камбайнеры выконвалі зменную норму. Зладжана і дакладна працавалі вадзіцелі самазвалаў. Яны на хаду прыстройваліся да ўборачных агрэгатаў, каб прымаць зерне з бункера.

Уборка збожжа была закончана ў са-

мыя сціслыя тэрміны. Брыгада Вольгі Семянцовой выйшла ў перадавыя. Калі ў сярэднім па калгасу сабралі збожжа 30 цэнтнераў з гектара, то ў чацвёртай брыгадзе — 36 цэнтнераў. Бульба дала 208 цэнтнераў з гектара.

Калі ў калгасе размова заходзіць аб перадавых людзях, кожны з павагай называе імя Вольгі Семянцовой. Нядаўна камуністы прынялі яе ў члены КПСС.

У канцы года ў калгасе пабывала дэлегацыя Славацкага ЦК Саюза чэхаславацка-савецкай дружбы. У праўленні ішла задушэўная гутарка. І калі старшыня калгаса прадставіў гасцям Вольгу Семянцову як кіраўніка самай вялікай паляводчай брыгады, гасці пераглянуліся: такая маладая — і кіруе брыгадай? Яны пачалі задаваць пытанні, і Вольга ахвотна расказала пра справы брыгады, пра лепшых працаўнікоў, пра тое, як шчасліва жывуць калгаснікі.

Калгас імя XXII з'езда КПСС выступіў ініцыятарам па правядзенню 100-дзённай ленинскай працоўнай вахты. Гэтая ініцыятыва ўхвалена бюро Гомельскага абкома партыі. Прыняты дадатковыя абавязальствы. У іх распрацоўцы прыняла актыўны ўдзел і Вольга Семянцова. Яна са сваёй брыгадай рашыла да 22 красавіка 1970 года нарыхтаваць дастатковую колькасць угнаенняў пад ураджай юбілейнага года, правапнаваць кіслыя глебы, добра падрыхтаваць насенне. Хлебаробы ўсяго калгаса намецілі атрымаць у юбілейным годзе 35 цэнтнераў збожжа з гектара, 200 цэнтнераў бульбы, 450 цэнтнераў караняплодаў. Брыгада Вольгі Семянцовой вызначыла сабе лічбы больш высокія.

...Любіць зямлю Вольга. Праўда, гэта не кубанскі чарназём, не прывольныя стэпы цаліны. Гэта ўсяго толькі беларускі суглінак і супесь. Але брыгадзір ведае: тутэйшая зямля таксама бывае шчодрой. Памагае аграцэхніка, дружная работа механізатараў, шчырая праца земляроба.

Рыгор АРЦЕМ'ЕУ

Алена ВАСІЛЕВІЧ

Мал. Ю. Пучынскага

НА КРАЙ СВЕТУ

Была пастаўлена ўжо «кропка». Было ўжо сказана катэгарычнае «ўсё». І вось — зноў... Ганька. У снежні мінулага года я скончыла новую сваю апавесць «Пачакай, затрымайся». Яна ж будзе і апошняя кніга аднаіменнай тэтралогіі, якая знаходзіцца ўжо ў выдавецтве, і ўбачыць свет у наступным 1971 годзе. Прапаную чытачам «Работніцы і сялянкі» заключны раздзел свае новае апавесці.

Аўтар

У суботу, пасля лазні, мы з Фросяй прыйшлі ў інтэрнат і сушым валасы. Я сяджу на ложку раскудлачаная, у старой аблезлай сукенцы.

З трэскам расчыняюцца дзверы — на парозе Надзька Бохан:

— Ганька, цябе выклікаюць! — бразь дзвярыма — і няма. Хто выклікае, чаго выклікае... Куды — вядома. Выклікаюць усіх нас, звычайна, да дзвярэй тэхнічкі Кабетавай. Там у нас «прапускны пункт». Я намерваюся бегчы за Надзькай.

— Куды ты! Зірні на сябе ў люстэрка!.. — стрымлівае мяне Фрося.

Я спехам расчэсваю валасы і бягу да дзвярэй Кабетавай.

Каля акна, абапёршыся на падаконнік, стаіць высокі хлопец у новенькай, з іголачкі, курсанцкай форме... Лазоўскі?!

— Добры дзень!

— Добры дзень... — я як спынілася ад нечаканасці за тры крокі, так і не скрануся з месца.

— Ну, дык можа мы хоць павітаемся?... — Лазоўскі адыходзіць ад акна, бярэ мяне за рукі, лёгенька прыцігвае да сябе: я ледзь дастаю галавой да яго плечука.

— Ого! Дык ты вунь ужо якая вырасла!..

Мне прыемна гэта чуць, але ўсё роўна...

— Чаго ж ты маўчыш? Не рада, што я прыехаў?

Гэта я не рада... Я такая рада, што вось-вось заплачу ад радасці...

А ў нашым пакоі дзяўчаты дзіўна: чаго гэта мяне так доўга няма, хто там мяне выклікае.

Вольга і Насця ідуць у разведку.

— Глядзі, Лазоўскі прыехаў!.. — пазнае і пырхае ад смеху Вольга.

Насця кідаецца назад у пакой.

— Дзяўчаты, да Ганькі Лазоўскі прыехаў!

Вольга крочыць напрам.

— Здароў, Лазоўскі! — сама першая падае яна яму руку. — Во які вымахаў! І ўвесь у значках, як генерал усё роўна! — Вольга мацае значкі на гімнасцёрцы ў Лазоўскага.

— А ты чаго ж не расцеш? — жартуе Лазоўскі і кружыць Вольгу вакол сябе.

Вольга рагоча на ўвесь калідор:

— А твая Ганька вельмі вырасла!

Я прападаю ад сораму: «твая...»

— Ганька вырасла...

— Усё роўна, які дзічок была, такі і засталася, — рагоча Вольга і накідаецца на мяне. — Дык чаго ж ты трываеш яго тут, пад дзвярыма? Жаніх прыехаў, а яна...

«Жаніх...» Я ўжо зусім гіну. А

Вольга, нібыта гэты «жаніх» прыехаў не да мяне, а да яе, смела бярэ Лазоўскага пад руку і—дрып-дрып—дробненькімі крокамі вядзе яго па калідоры ў наш пакой. На Вользін голас і гаману то адны, то другія адчыняюцца на калідоры дзверы. І тут жа з трэскам захлопваюцца: па калідоры ідзе гэтакі бляск!

— Бачылі нявесту!—з парога крычыць нашым дзяўчатам Вольга.—Каб не я, дык яна і да ночы не здагадалася б запрасіць жаніха ў пакой.

Зноў жаніх!

— Здравія жалаю!—выцягваецца ў струнку і прыкладвае руку да бліскачага казырка—вітаецца з дзяўчатамі Лазоўскі.

Фрося, як старэйшая сярод нас, ідзе вітацца з Лазоўскім першая. Затым па чарзе вітаюцца ўсе дзяўчаты.

— Чаму ж не напісаў? Страчальні б,—кажа Фрося.

— Хацеў так... Хацеў захапіць знячэўку,—смяецца Лазоўскі.

— Дык і захапіў!—рагоча Вольга.

І толькі цяпер усе абарачваюцца да мяне і заўважаюць, які ў мяне выгляд. А мне лепей бы скрозь зямлю праваліцца ў гэтай маёй аблезлай сукенцы.

— А ну, пайдзі на кухню і надзень другую сукенку, а гэту скінь,—як малой, загадвае мне Фрося.

— Лепей я выйду. Заадно і пакуру...—кажа Лазоўскі—яму, відаць, таксама закурыць не лішне.

— І я з табою пайду, каб цябе там дзяўчаты ў чужы пакой не перахапілі,—смяецца Вольга.

— А ты, Вольга, зусім не перамянілася,—прапускае Вольгу наперад Лазоўскі.

Што тут пачынаецца ў пакоі!

— Надзень, Ганька, маю белую шаўковую блузку...

— Нашто ёй блузка. Ёй лепш ідзе маё чорнае плацце...

Сама я гэтай стрэчай канчаткова збіта з толку: што мне лепш, што мне горш... Вядома ж, хочацца, каб лепш, каб прыгажэй выглядаць.

— Адчапецця ад яе. Няхай надзе-не сваё лінгградскае маркізетавае з крыльцамі. Яно ёй да твару і пашыта добра.

Амаль усім пакоем дзяўчаты памагаюць мне (а што там памагаць?) надзяваць маё белае маркізетавае плацце з крыльцамі... Я і сама яго люблю.

— Ну, бачылі? Ты ў нас, Ганечка, прыгожая!—абнімае мяне Фрося.—Зірні сама ў люстра.

Я гляджуся ў люстра. Як быццам нічога... Толькі вось валасы—пасля мыцця распушыліся на ўвесь пакой, як дурныя... Мы з Лазоўскім страчваемся за столькі часу ўпершыню. Амаль за два гады. Можна я яму яшчэ і не спадабаюся... Дзяўчатам я, вядома, нічога не кажу пра свой непакой.

Бах у дзверы! Гэта Вольга.

— Ці хутка вы там? Усё роўна, як да вянца...—яна ўжо на парозе.

Ну і язык, ну і язык... Хоць ты забі яе.

— Можна?—на дзве галавы ўзвышаецца над Вольгай Лазоўскі.

— Глядзі, якая яна ў цябе!

— Вольга!

— Прыгожая, праўда?

— Прыгожая.

— Вольга!

— Ну, вось бачыш, якая дурная. Праходзь, Лазоўскі, сядай да стала, а то твая Ганечка зроду не здагадаецца запрасіць...

Мы ўсе садзімся да стала. Спачатку гутарка не вельмі ладзіцца. Каб не Фрося ды каб не Вольга з яе жартамі, так, мусіць, і сядзелі б. Вольга кідае на стол карты.

— З вамі, я бачу, нагаворышся... Давайце лепей у «падкіднога» згуляем.

«Падкідны» вельмі хутка ўсіх нас аб'ядноўвае. Неўзабаве ўжо мы і «падкіднога» пакінулі і сядзім, спяваем. Перш за ўсё нашу студэнцкую, развіталую. Усе мы ўжо маем афіцыйныя накіраванні на работу. Застаецца толькі здаць дзяржаўныя экзамены. І там...

— Ты ведаеш, куды яе заперлі?—паказвае на мяне Лазоўскаму Вольга.

— Ведаю.

— Крышка, брат!—Вольга вельмі выразна ілюструе маю «крышку».—А мне пашанцавала. Я ў свой радзеньскі Прапойск... А Фроську накіравалі ў Глыбокае.

— Гэта ў тым баку, дзе Шаркаўшчына,—кажа Лазоўскі.

— Усё ён ведае!—захапляецца Вольга.

— Не трашчы!—спыняе Вольгу Насця.—Дзяўчаты, тры, чатыры...

Окончим вуз, и по глухим

селеньям

Нас разошлют в далекие края...

Потым мы спяваем «В далекий край товарищ улетает», потым «Дан приказ: ему—на запад», «Если завтра война»...

Калі заўтра вайна... На свеце неспакойна. На захадзе ўжо шугае полымя вайны. Але нам, савецкім людзям, вайна не страшная. Як адзін чалавек увесь савецкі народ за свабоду Радзімы ўстане! Ворат будзе разбіты на ўласнай тэрыторыі...

У гэты вечар мы пераспеўваем усе песні нашых год, нашага пакалення.

З калідора раз-пораз у наш пакой заскокваюць дзяўчаты з суседніх пакояў: пазычыць хлеба, пазычыць праса, а Надзьцы Бохан раптам спатрэбіўся канспект па асновах марксізма-ленінізма...

— Бачыў?—падміргвае Лазоўскаму Вольга.

— А ты бачыла, што ўжо тытан закіпеў?—звяртаецца да Вольгі Фрося.

— Дык няхай Ганька і клапоціцца!

— Ты сёння дзяжурная.

— Я буду дзяжуріць за яе!—я і сапраўды рада нешта рабіць. Мне ўсё роўна... Лазоўскі сядзіць з аднаго боку стала. Я—з другога. Нам за цэлы вечар і слова не ўдалося сказаць адно аднаму.

— Будзем піць чай,—засцілае чыстым абрусам стол Фрося (нам сёння якраз абрус памянялі).

З-за вокан, з тумбачак на стол выкладваюцца ўсе, якія толькі ёсць у нас, харчовыя запасы. Піраваць дык піраваць! Збіраем усе, якія знайшліся, шклянкі і кубкі.

Мяне адпраўляюць на кухню, да тытана, па кіпятку. Па дарозе мяне затрымлівае Надзя Бохан.

— Прыехаў?...—па-змоўніцку падміргвае яна мне.

— Прыехаў!—я адчуваю двайное задавальненне: няхай пойдзе і скажы яшчэ і сваёй падружцы Нюшы Філіповіч...

За чаем нас застаюць Жэня і Адам Бірукоў.

Потым зноў мы гуляем у «падкіднога», зноў спяваем усе, якія толькі ведаем, песні. У Бірукова на гадзінніку першая ўжо гадзіна.

— Дарагія гаспадары, ці не надакучылі вам госці?—першы ўстае з-за стала Лазоўскі.

Лазоўскі развітваецца з усімі за руку.

Нарэшце! Нарэшце, за цэлы вечар, з сямі гадзін, мы адны... Двор і ўвесь свет заліты ззяннем поўнікі—хоць збірай іголки.

— Ганька... Гэта ты?—спыняецца і мяне затрымлівае таксама Лазоўскі.

— Я...

Мы доўга стаім у нас на ганку, потым, пабраўшыся за рукі, доўга і паволі ідзем дваром, доўга развітваемся каля варот.

— Далей ты не ідзі. Позна. Будзеш баяцца...

— Не буду...

— Не трэба. Я прыйду па цябе заўтра раненька, і мы з табою пойдзем блукаць... Добра?

— Добра... (Добра, яшчэ як добра! Я гатова ісці за табою на край свету...)

Назаўтра—дзяўчаты ўсе яшчэ спяць, адна я ўстала, сабралася і ўжо чакаю—раздаецца асцярожны стук у дзверы. Не трэба і пытацца—я іду насустрач гэтаму стукі. Стараюся сама не грукнуць дзвярыма, каб не пабудзіць дзяўчат.

І зноў мы ўдваіх.

— Выспалася? Не хочаш спаць?

— Не хачу... (Які там сон. Я амаль усю ноч не заснула.)

— Табе не холадна?

Майская раніца такая прыветная, такая сонечная.

— Куды пойдзем?

— Якая розніца. Я ж сказала ўчора.

— Ты ў мяне маладзец!

Не згадваючыся, мы ідзем у бок Дняпра.

— Ты надоўга?—нарэшце, адважваюся спытацца я.

— Надоўга...

— Наколькі?

— Да заўтрашняе раніцы...

— Ай...

— Мы з табою хутка стрэнемся зноў. Назусім. Добра?

— У мяне ж ужо накіраванне...

— А я прыеду і ўкраду цябе!

— А як нас у турму?

— Дык пасадзяць жа нас удваіх? Удваіх—няхай сабе і ў турму...

Удваіх мы блукаем цэлы дзень. Лазім па дняпровых кручах. Умошчваемся і сядзім на выгнутым ствале хваіны-ліры.

— Памятаеш, як мы сядзелі тут з табою?...

— Памятаю... (Усё памятаю!)

— І тут развіталіся?

— А цяпер страчаемся.

— Ты не ведаеш, як я чакаў гэтага дня!

(Не, гэта ты не ведаеш, як я яго чакала...)

СТАЛАСЦЬ МАСТАКА

Перш чым намалюваць творчы партрэт вядомага ў нас у рэспубліцы ўжо шмат-шмат гадоў беларускага мастака Соф'і Дзмітраўны Лі, мне захацелася скласці такі партрэт у сваім уяўленні. Мне давалося бачыць карціны мастачкі, якія знаходзяцца ў фондзе Дзяржаўнага мастацкага музея БССР, чытаць газетныя артыкулы і заметкі,

знаёміцца з успамінамі. Перад маім уяўленнем паўстаў чалавек, галоўная рыса якога — вялікая душэўная цеплыня, паўстаў вобраз жанчыны-маці, якая шмат разумее, шмат выпактавала і вынесла на сваіх плячах. Адсюль, відаць, і вынікае той душэўны настрой, які вызначыў жыццёвае крэда С. Д. Лі, жаданне падзяліцца сваім жыццёвым вопытам, імкненне да грамадска-карыснай работы, часам нават на шкоду сабе, як мастаку.

Праўда, я ўсведамляў, што такі партрэт не можа прэтэндаваць на закончанасць і верагоднасць, а можа быць толькі асновай, касцюком таго партрэта, які выкрышталізуецца і абрасце плоцю і крывёю пасля асабістага знаёмства і не адной, напэўна, гутаркі з мастачкай.

Мастацкую адукацыю Соф'я Лі атрымала ў Віцебскім мастацкім тэхнікуме, дзе яна займалася з 1928 па 1931 год у такіх вядомых беларускіх мастакоў, якімі былі М. Эндэ і В. Хрусталёў.

— Цяпер, мусіць, і няёмка ўспамінаць, — гаворыць мастачка, — але тады нас так вучылі: калектыўным метадам, гэта значыць, кампазіцыяй і колерам займаўся адзін чалавек, а эцюдны матэрыял да кампазіцыі збіраў нехта другі. Канешне, гэта абмяжоўвала будучых мастакоў, звужвала іх творчыя магчымасці. Але мне пашанцавала — я займалася галоўным: кампазіцыяй і колерам.

Ужо ў 1935 годзе на адной з выставак тых гадоў быў з'яўжаны пейзаж Соф'і Лі «Калгас-

Рэпрадукцыя з карціны С. Лі
«На заданне».

Рэпрадукцыя з карціны С. Лі «У тыле ворага».

Потым мы катаемся па Дняпры на лодцы. Пераезджаем на супрацьлеглы бераг, на Збароўскі луг. Нам хочацца піць, і мы рвем кіслае — аж сківіцы зводзіць — шчаўе. А згаладаўшыся, зноў пераязджаем на лодцы на свой бераг. Перавозчык, сівы згорблены дзядок, ні то цешыцца з нас, ні то шкадуе:

— Маладосць, маладосць...

Абедаем мы ў гарадскім рэстаране. Сядзім удваіх за столікам. У нас нават па стопцы чырвонага віна. Закусваем вінегрэтам і гуляшамі. У рэстаране мы страчаем нашых хлопцаў-студэнтаў. Хлопцы выразна пазіраюць у наш бок: ого! Я разумею, што лячу з галавою ў вір — і ўсё роўна вір гэты для мяне жаданы. Мне свае галавы не шкада...

Вечарам мы ідзем у кіно па Цымер-

манаўскай. Нічога не чуем і не бачым і ўсё роўна сядзім паўтары гадзіны. А потым заходзім у гасцініцу ўзяць Ванеў шынель. Вечары яшчэ свежыя. І праседзець на вуліцы распранутымі — будзе холадна. Будзе холадна мне — Ваня пра мяне клапаціцца, каб не прастыла.

На ўтульнай Задруцкай вулачцы мы выбіраем незаняты ганчак і займаем яго на цэлы вечар. (У Ваневым шынялі мне цёпла, і я не буду спяшацца дадому.) На суседніх ганках таксама сядзяць пары.

— Ты толькі хутка пішы, адразу, як заедзеш...

— А ты мне адразу адказвай. Добра?

— Добра.

— А праз год, у гэту пару, мы ўжо будзем разам...

І зноў мы вяртаемся да таго, што, здаецца, усё перагаварылі ўжо за цэлы дзень. Пра ўсё дамовіліся. Усё вырашылі...

А потым зноў гэтак жа доўга мы развітваемся ў нас у інтэрнаце, на ганку. Світае. Да адпраўлення цягніка трэба яшчэ забегчы ў гасцініцу разлічыцца.

На вакзале Ваня прымушае мяне выпіць шклянку чаю. Сам ён закурвае папяросу.

Цягнік ужо рухаецца, а мы ўсё яшчэ трымаемся за рукі.

— Пішы!

— Чакай!

А праз месяц і дванаццаць дзён пачалася вайна.

ная электрастанцыя». Тэма новая і вельмі патрэбная. Найбольш удалай работай даваенных гадоў лічылі «Партрэт пагранічніка» (1941). На жаль, работы гэтыя не захаваліся.

Шмат сіл і энергіі аддавала Соф'я Дзмітраўна выкладчыцкай дзейнасці, каля дзесяці гадоў вяла графіку ў швейнікаў на фабрыцы «КІМ».

Вайна з'явілася суровым выпрабаваннем і для Соф'і Лі. З захопленнага фашыстамі Мінска яна пайшла ў партызанскі атрад, дзе прайшла шлях ад радавой партызанкі да члена падпольнага райкома партыі.

І ў лесе, у цяжкіх умовах партызанскага паходнага жыцця, яна не забывае пра паперу і аловак, робіць накіды і замалёўкі. Цяпер гэтыя работы з'яўляюцца каштоўным мастацка-дакументальным матэрыялам. Лепшыя з іх: «Партызанская прысяга», «У засадзе», «Партызанскі лагер», удала перадаюць абстаноўку, дух таго цяжкага, суромага часу. Тэма партызанскай барацьбы ў Беларусі супраць фашысцкіх захопнікаў, як памяць, як няспынны боль сэрца, праходзіць праз усю творчасць мастачкі ў пасляваенныя гады («Партызаны ў сяле», «Партызаны на варце», «Партызанская зямлянка» і інш.). І нават цяпер, калі мінула шмат год пасля заканчэння вайны, Соф'я Лі не спыняе сваёй работы над хваляючай тэмай. Яе апошняя работа — «Партызанскі дазор» — закончана да Рэспубліканскай мастацкай выстаўкі, прысвечанай 100-годдзю з дня нараджэння Ул. І. Леніна.

Не застаецца яна абыякавай і да тэмы электрыфікацыі беларускай вёскі, што так палюбілася ёй некалі («Электрычнасць у калгасе» і «Калгасныя агні»).

Я не спыняўся падрабязна на кожнай рабоце, ды гэтага, напэўна, і не трэба было рабіць, бо ўсе яе творы: і прыгожыя па колеру нацюрморты «Макі» або «Гладыёлусы», і сціплыя лірычныя пейзажы, і карціны на партызанскую тэму, — усе яны адзначаны адной несумненнай якасцю: у іх сама Соф'я Дзмітраўна Лі з яе жаноцкасцю, мяккасцю, лірызмам, абаяльнасцю, душэўнай цеплынёй і шчырасцю, з усёй сваёй чалавечнай прастатой.

Пасля сустрэч і гутарак, калі я бліжэй пазнаёміўся з Соф'яй Лі, мастаком, нястомным грамадскім работнікам (яна старшыня рэвізійнай камісіі Саюза мастакоў БССР, а да гэтага больш дваццаці год была дэпутатам Мінскага гарадскога Савета дэпутатаў працоўных, выбіралася сакратаром партыйнай арганізацыі Саюза мастакоў БССР), я рад, што той мысленны партрэт, які памагло мне намалюваць маё ўяўленне, не пацярпеў якіх-небудзь значных змен, а, наадварот, набыў больш бачныя і выразныя рысы.

— Як мастак я яшчэ зусім маладая, — усміхаючыся, гаворыць на развітанне Соф'я Дзмітраўна.

Сапраўды гэта так і ёсць, у яе шмат яшчэ наперадзе.

Сяргей ЧЭЧКА,
мастацтвазнаўца.

Хоць можа і не вернецца
Каханне да мяне,

Хоць ты дажджлівы, воблачны,
Ды я з часіны той
Цябе ўяўляю ў вобразе
Дзяўчыны маладой.

Я жыву, як птушка ў выраі,
Без шчасця, без святла.
Як мора ледавітае,
Мая душа была.

Не сябраваў я з песнямі,
Глядзеў з тугой наўкол.
І вось каханне першае
Прышло, як ледакол.

І вось ільды пакрышаны
Грымучаю вадой.
І я стаю над крыгамі
З абноўленай душой,

І я стаю над вечнасцю
І гавару ўслых:
— Ты ветлая, ты — светлая,
Ты — лепшая за ўсіх!

Леанід ДАЙНЕКА

Каханне

Гарыць агонь рабінавы.
Сумуюць жураўлі.
І ты стаіш, адзіная,
Сярод усёй зямлі.

Прамой дарогай верасня
Прышла ты да мяне.
І мне сягоння верыцца
У рай у будане.

О дзякуй, месяц верасень,
За той лясны спакой,
Дзе я сустрэўся з вернасцю
І шчырасцю зямной,

За тую зорку дзіўную,
Што азарыла шлях,
За тую птушку дзікую,
Што ціўкала ў кустах.

О дзякуй, месяц верасень,
За сонца у акне.

Іосіф СКУРКО

З сакавіком вясна страчалася
І, нібы на выданні дзеўка,
Уборы доўга прымярала ўсё,
Круцілася перад люстэркам.

Глядзелася і так і сяк,
Шчэ раз паправіла прыколку,
Ды люстра на зямлю звалілася
І разляцелася ў асколкі.

...Цяпер парою сакавіцкаю,
Калі на ўзлесках водар церпкі,
Бярозы, сосны, вербы ніцця
Глядзяцца ў сінія люстэркі.

Сумненне...

Тут жонка мае толькі дарадчы голас.

...і сябе не забыць.

Шампанскае да свята зусім нядрэнна.

ПАКУПНІКІ — МУЖЧЫНЫ

Кожная жанчына скажа, што сакавік — месяц жаночы. І ніхто яе не перагаворыць. Наадварот, усякая жанчына пераканае мужчыну. Але мужчыны і не спрачаюцца. Змірыліся. Таму што ў сакавіку ёсць восьмае чысло.

Вы памятаеце, што было напярэдадні 8 сакавіка ў магазінах? Статыстыкі не памыліліся б, сказаўшы, што працэнт мужчын-пакупнікоў патроіўся і нават пачаццярыўся. Таму што перад 8 сакавіка мы становімся рыцарамі. І стараемся пацвердзіць свае словы важкімі пакункамі, перавязанымі нейлонавымі стужкамі. А калі дадаць да пакунка букет нарцысаў або мімозы — можна спадзявацца на дараванне ўсіх грахоў — аж з мінулага 8 сакавіка...

Цяпер, калі ў вашых руках нумар гэтага часопіса, жанчыны з пяшчотнасцю, а мужчыны... таксама з пяшчотнасцю ўспамінаюць перадсвятковую мітусню, калі ў мужчынскай памяці ўзнаўляліся пазнанні ў парфуме-рыі і жаночых туалетах, прыгадваліся асцярожныя намёкі сваіх каханых і тайком уздыхалася з прычыны няўведзенага Мужчынскага дня.

Нядаўна паявіўся такі выраз: «скрытая камера». (Праўда, гісторыкі пасля доўга будуць ламаць галаву над тым, хто першы сказаў гэтыя словы і ці можна наогул «скрыць» фотакамеру.) Мае права на жыццё гэты выраз ці не — мяркуюць самі, але здымкі, прадстаўленыя вашай увазе, зроблены самай што ні на ёсць «адкрытай камерай». А тое, што здымкі атрымаліся «як у жыцці», — заслуга саміх мужчын, якім і ў галаву не прыходзіла азірацца па баках. Пакупкі, як вядома, справа сур'ёзная.

Юрый ІВАНОВ
Здымкі аўтара

БЕЛАРУСКІ СЕРВІС

Выворча-масавое ілюстраванае выданне «Служба быту Беларусі» вельмі маладое. Яму пайшоў нядаўна толькі другі год. У мінулым годзе выйшла 4 нумары, у 1970 годзе яго перыядычнасць павялічана да 6 нумароў.

Чытачы нашага выдання—людзі самых розных узростаў і прафесій. Няма чалавека, які б не карыстаўся паслугамі прадпрыемстваў службы быту, і таму няма людзей, абыхавых да дзейнасці гэтай службы.

Гэтая служба вельмі і вельмі рознабаковая і шматлікая. Наша выданне бачыць адной з галоўных сваіх задач прапаганду дзейнасці розных бытавых прадпрыемстваў, усю разнастайную сферу паслуг. Інакш кажучы, чырвонай ніткай скрозь усе нашы артыкулы, заметкі і ілюстрацыі праходзіць ідэя прапаганды эстэтыкі быту.

На старонках нашага выдання знаходзіць падтрымку кожны добры, каштоўны пачын, праяўлены работнікамі службы добрых паслуг нашай рэспублікі або іншых раёнаў краіны. Мы імкнемся рэгулярна асвятляць такія важныя пытанні дзейнасці бытавых прадпрыемстваў, як новая гаспадарчая рэформа, рэнтабельнасць, гаспадарчы разлік, рост колькасці паслуг, якія аказваюцца насельніцтву, скарачэнне тэрмінаў і высокая якасць выканання заказаў.

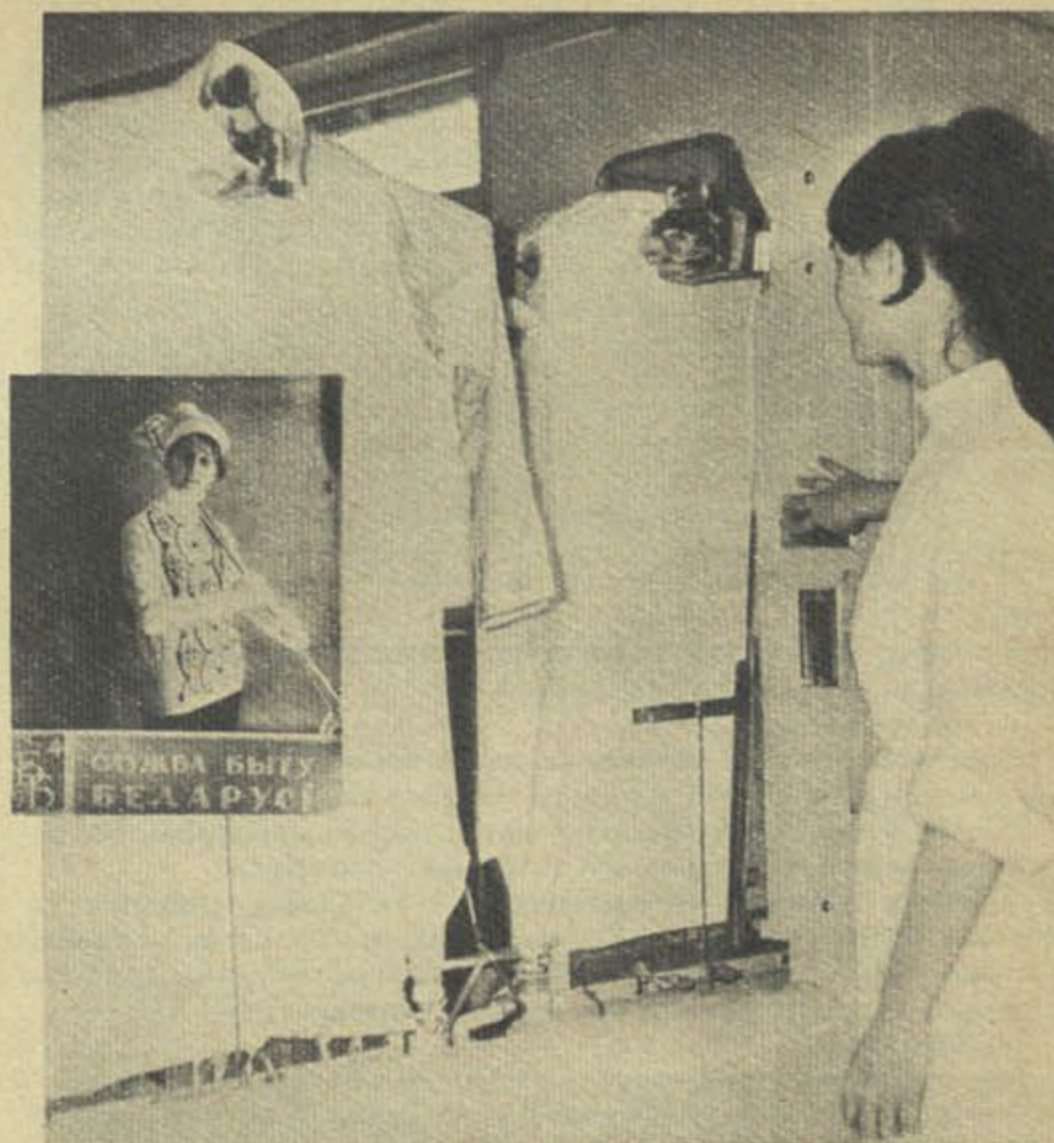
Вялікая тэма—развіццё сеткі прадпрыемстваў і ўдасканаленне іх дзейнасці ў сельскай мясцовасці.

Для рабочых розных спецыяльнасцей бытавога абслугоўвання насельніцтва мы друкуем невялікія, але змястоўныя матэрыялы пад рубрыкай «Нашы кансультацыі». Пра імёны лепшых майстроў паслуг чытачы даведваюцца з раздзела «З наша браць прыклад».

Прыкладна палавіну плошчы нашага выдання займаюць каляровыя фатаілюстрацыі навіейшых мадэлей адзення, абутку, трыкатажных вырабаў, мэблі, галаўных убораў, лёгкага жаночага адзення, якія вырабляюцца на прадпрыемствах службы быту па заказах насельніцтва. Публікуюцца лепшыя ўзоры жаночых, мужчынскіх і дзіцячых прычосак. Усё гэта суправаджаецца каментарыямі кваліфікаваных спецыялістаў, мастакоў-мадэльераў.

Пад рубрыкай «Быт — не толькі кватэра» мы друкуем матэрыялы пра рыбалку і паляванне, турыскія паходы, канькабежны і лыжны спорт; змяшчаем кансультацыі ў дапамогу агароднікам і садаводам. Нам здаецца, што артыкулы, ілюстрацыі і заметкі на такія тэмы вельмі актуальныя, калі ўлічыць, што ў працоўных нашай рэспублікі, як і ўсёй краіны, два выходныя дні на тыдзень.

Прыемна адзначыць, што ў рэспубліцы з кожным месяцам расце колькасць прадпрыемстваў сервісу, яго прыёмных стаянчарных і перасоўных пунктаў, майстэрняў, атэльє, магазінаў і пунктаў пракату патрэбных насельніцтву прадметаў культурна-бытавога прызначэння. Адсюль і важнейшыя зада-

Прэс для прасавання мужчынскіх кашуль.

чы нашага выдання: памагаць укараненню ўсяго новага, што палягчае штодзённае жыццё працоўных, што памагае ім жыць не толькі заможна і культурна, але і прыгожа.

Д. УКСУСАЎ,
адказны сакратар рэдакцыі
«Службы быту Беларусі».

У нас у гасцях часопіс „Служба быту Беларусі“

ХІМЧЫСТКА НА КОЛАХ

У нас у Віцебскай вобласці прадпрыемствы хімчысткі размешчаны ва ўсходняй частцы вобласці (Віцебск, Орша, Полацк), насельніцтва ж заходніх гарадоў і раёнаў абслугоўваюць аўтобусы. Яны забіраюць заказы і прывозяць вычышчаныя рэчы.

Упраўленне бытавога абслугоўвання насельніцтва прыняло рашэнне арганізаваць перасоўную хімчыстку з тым, каб абслугоўваць кліентаў на месцы.

Перасоўная хімчыстка была абсталявана ў аўтобусе на шасі ГАЗ-53А. У аўтобусе зманціраваны аб'ястлушчваючы апарат «Інокс-12» і паравы прасавальны прэс «Тэк-сціма», якія працуюць на электрападагрэве. Акрамя таго, хімчыстка ўкамплектавана наборам хімікатаў для пляма-

вывядзення, сталом, прасавальнай дошкай, электрапра-сам, вешалкамі для гатовага адзення і скрыняй для адзення, прынятага ў чыстку.

Працягласць цыклу апрацоўкі рэчаў складае 35—40 мінут. Адначасова можна чысціць 12 кг адзення.

У аўтобусе ёсць вентыляцыя, якія ствараецца пры адсасе пароў растваральнікаў у момант сушкі адзення ў апарце. Асвятляюць аўтобус 4 плафоны.

Перасоўную хімчыстку абслугоўвае адзін чалавек. Пакуль апарат чысціць чарговую партыю адзення, апаратчык паспявае адпрасаваць на паравым прэсе раней апрацаваныя рэчы, аформіць прыём заказаў і выдаць гатовае.

Насельніцтва задаволена

новым відам абслугоўвання. А вось аб чым сведчаць даныя фінансавага парадку: за два няпоўныя дні работы ў Гарадку перасоўная хімчыстка вывучыла 200 руб., а ў Глыбокім і Паставах гэта сума складала штодзённую вы-ручку.

Спадзяёмся, што наш вопыт зацікавіць работнікаў хімчысткі.

І. ФЯДОТАЎ, І. БАРАКАЎ,
А. ЕСЕНАЎ,
інжынеры тэхнічнага аддзела Віцебскага ўпраўлення бытавога абслугоўвання насельніцтва.

ЧАКАЕМ КЛІЕНТАЎ

У снежні 1967 г. у Мінску, па вуліцы Бялінскага, быў адкрыты філіял аб'яднання хімчысткі і фарбавання «Беларусь». Спачатку ў ім былі ўведзены ў дзеянне тэрміновыя хімчыстка і пральня. Хімчыстка выконвае заказы за 24 гадзіны, а ў пральні з самаабслугоўваннем можна памыць, высушыць і адпрасаваць бялізну за 2—3 гадзіны.

Прайшло паўгода, і ў філіяле з'явіўся новы від паслуг—тэрміновае мыццё

мужчынскіх кашуль. Гэта аперацыя патрабавала новага складанага абсталявання для мыцця, прасавання і складвання кашуль. Усе працэсы выконваюць тры чалавекі, якія апрацоўваюць за змену 800 кашуль. Тэрмін выканання заказаў—24 гадзіны.

На жаль, наша прадпрыемства пакуль яшчэ не набыло шырокай вядомасці сярод насельніцтва, і абсталяванне часам бывае недагружана.

Н. ТУРПІТКА,
зменны майстар.

— Д ОБРЫ дзень, Мар'я Іванаўна!
— Здарова, Мар'я!
— Ты ж на бюлетэні... Ляжала б яшчэ!

Чарнавалосая паўнаватая жанчына моўчкі вітаецца, ківае галавой, падае руку — без усмешкі, без радасці. Карыя вялікія вочы з-пад густых броваў глядзяць сумна і панура. Яе загарэлыя моцныя ногі ў разношаных падлеткавых туфлях выціскаюць на момант глыбокія сляды ў цёмна-шэрым дарожным пыле, і гарачы вецер адразу ж заносіць іх, замятае.

Побач запыхкаў матор. Затармазіла старшыня «Волга», стала на абочыне.

— Сядай, Мар'я Іванаўна, падвясю.

— Дзякуй, сама дайду, — матнула галавой. — У машыну не залезу: баліць яшчэ...

— Ну, глядзі, як табе лепей. Толькі не ператамляйся, ты ж яшчэ на бальнічным...

— Ды я толькі азімае вікі пагляджу, каб не загубілі насення...

— Мар'я Іванаўна, — памаўчаўшы, сказаў старшыня. — Ты не перажывай... Неяк уладзіцца...

— Не ўладзіцца...

Дарога ўецца між апусцелых пажоўклых палеткаў. Маладзіца ў белай капронавай касынцы вязе на веласіпедзе, на раме, хлопчыка ў блакітным касцюмчыку з белым каўняром. На багажніку заціснут спружынай школьны партфелік.

— Мар'я Іванаўна! Паправілася? — Маладзіца спрытна саскоквае ў дарожны пыл. Хлопчык сядзіць на раме і спрабуе дастаць нагой педаль. — Мая ж вы даражэнькая! А ў нас толькі і гаворкі, што пра вашага Ваціка. Быў перасуд? Ну і які?

— Ніяк...

Там, за пералескам, поле азімай вікі. Летась, як ездзіла ў Ленінград, выпрасіла ў навуковым інстытуце мяшэчак насення. Хаця б скасілі як след...

БАЛІЦЬ...

Наталля ГРАКОВІЧ

Апавяданне

Мал. К. Ціхановіча

Баліць бок... Мусіць, расслабілася павязка.

У густым маладым хвойніку памалу скінула вязаную кофту, адкалола шпількі, разматала доўгі ручнік са стана. Балюча зашчымила рабрына. Пастаяла, трымаючыся за хваіну, асцярожна, неглыбока ўдыхаючы сасновы водар.

На дарозе гамоняць жанкі — гэта даяркі бягуць дадому з першай дойкі.

— Ці чула? Мар'я, аграномша, не ўлежала ў бальніцы, у горад ездзіла.

— Кажуць, перасуд быў. Не перасудзілі...

— Але ж. Гэта ж трэба — такі маладзенькі — і па п'янцы вунь чаго нарабіў...

— Што ён, шапкі з людзей на вуліцы здымаў?

— Ды не, кашалёк адабраў у нейкай старой...

— А мне казалі, пабіў некага з п'янай кампаніяй...

— Во яна, гарэлка, што робіць!

— Мар'я ўжо і на працу ходзіць...

— А што ёй, ваўкоў ганяць — адной, у пустой хаце?

Гамонка заціхае, жанкі спяшаюцца дадому, каб у час выправіць дзяцей у школу. Мар'я памалу выпростваецца, зноў абмотвае вакол сябе ручнік і прышпіляе яго канцы дзвюма агромаднымі шпількамі. Можна цяпер не будзе балець...

Ля азімай вікі, пышнай, нібы садовы кветнік, стаіць маленькі трактарчык, а ля яго ўвіхаюцца два хлопцы. Хлопцы моўчкі вітаюцца, і на іх ружавашчочкіх тварах Мар'я чытае спагаду і жаль.

«Яны ж з маім Вацікам разам вучыліся... Яшчэ ў школе скончылі курсы — і, бач, ужо механізатары...»

— Вы не бойцеся, Мар'я Іванаўна, — кажа адзін з іх, не па гадах рослы, з бялявай чупрынай, стройны і падцягнуты ў сваім акуратным камбінезоне. — Усё зробім, як вы казалі. Мы ж ведаем...

— Вы ж толькі не спяшайцеся, хлопчыкі, тут норму гнаць не трэба...

Мар'я Іванаўна яшчэ мо з гадзіну стаіць і назірае, як лоўка і асцярожна гоняць хлопцы пракос за пракосам. Хаця б не асыпалася насенне: ніжнія струкі пажоўцелі... І толькі калі згружваюць віку пад павець, на разасланы брызент, яна з палёгкай уздыхае. «Харошыя хлопцы... І Ваціка помняць...»

На паддашку збожжасховішча ляжыць гатунковае насенне канюшыны. Але залезці туды Мар'ю Іванаўну не пускаюць.

— Зноў грымнешся, — неасцярожна жартуе вусаты клапаўшчык у клятчастай кашулі-распашонцы. — Як жа мы без агранома...

Мар'я Іванаўна цямнее ў твары. У той дзень прыйшла вестка ад былога мужа: Ваціка арыштавалі, ратуй, у цябе ж заслугі, у цябе ордэны... Яна тады якраз правярала насенне, лезла на паддашак. Падкасіліся ногі... Ды хіба яна ўлежыць у бальніцы, калі трэба сына ратаваць... Адзінага сына...

Вялізныя горы зерня ўзвышаюцца ўсюды на таку, пад доўгай бясконцай паветкай, пад бяскрайнімі брызентавымі накрыўкамі. Стужка транспарцёра безупынна нясе на сабе вільготнае, толькі што абмалочанае зерне ў сушыльную камеру. У паветры стаіць нязмоўчны гул ад машын, шоргаюць лапаты, ад зерневых гор патыхае хлебам і сонцам.

Павольна паўзе шэрая стужка з залацістай жывой паласой пасярэдзіне. Мар'я як заварожаная сочыць за яе рухам, а перад вачыма ўзнікае малюнак: яна, дзесяць гадоў назад, вязе на веласіпеднай раме сына, Ваціка, першы раз у школу. Мякая пыльная дарога бяжыць пад колы, расступаюцца палеткі, а Вацік у шэрым новенькім мундзірчыку горда пазірае наўкол з-пад шапкі з блішчатым брылем...

Муж тады кінуў іх, сышоўся з гарадской прадаўшчыцай. А калі Вацік падрос — угаварыў, каб адпусціла сына да яго: «горад не дзярэўня, жыву як цар, усяго па горла. Ваціку бацька трэба, што яму бабскае выхаванне. У Валькі сваіх двое, дык будзе веселей». Была яна ўчора ў свайго люблага: ссівей, ссох, як костка, рукі дрыжаць. І яго, і гарадскую жонку пагналі з работы: надта ж кралі абодва. Жартачкі, дзе ж набрацца грошай: кажучы суседзі, што ні дзень, то мокнуць у гарэлы, — усё кампаніі, вясёлыя зборышчы.

— Ты, Мар'я, ідзі да самага высокага начальства, — бубніў былы муж. — Мала што бывае па п'янцы. Я ж во, глядзі, п'ю, і бывае па мордзе дам каму — і нічога... У цябе, мусіць, грошай сабрана? Мо б дала мне колькі? Я ж і пасынкам і яму перадачы насіў...

— Ах, цяпер дзеравенскія так дзяруць з нас, так дзяруць — колькі хочуць... — гэта ўстрэла ў гаворку Валька, другая мужава жонка. — А на рабоце ўсё новыя кадры, усё маладзёж, так і глядзяць, так і цікуюць...

Паўзе і паўзе перад вачыма шэрая з золатам стужка. І інстытут скончыла завочна, і сына толькі добраму вучыла, і харошы хлопчык быў. Навошта згадзілася, навошта аддала Ваціка ў тую п'яную яму? Навошта?

Змрочная суровая зала. На лаўцы за бар'ерам — трое хлопцаў, абстрыжаных пад машынку, бледных, худых. І адзін з іх — ён, яе Вацік... Хлопцы ціхі, прысаромленыя, вочы ўтароплены ў падлогу. Яна слухае, што кажа пракурор — і не можа паверыць: няўжо і праўда гэтыя падлеткі кралі, здзекваліся са старых людзей?

Праўда...

— Было па п'янцы...

— Вінаваты...

— Ніколі, ніколі больш не буду...

Вацік, сыноч! Як жа без цябе? Цэлы год турмы... Цэлы год...

Як баліць у баку... Трэба перабінтавацца...

...У хаце душна і ціха. Яна расчыняе вокны, і з вуліцы даносіцца гул трактара і рыканне каровы. Грукнулі дзверы: забегла суседка з гладышыкам малака.

— Мар'я Іванаўна, мо сырадою хоць вып'еш? Мабыць, і не абедала?

— Дзякуй табе, Любачка. Я абедала. Старшыніха пакарміла.

А ў старшыніхі толькі і паела, што халадніку — сцюдзёнага, з лёдам. Ні катлеты, ні рысавая каша з маслам не палезлі ў горла. Старшыня наліў кіслага пітва з высокай бутэлькі — ёй нават глядзець моташна было.

Сягоння ў старшынёвай хаце свята: сын, Лёвік, першы дзень пайшоў у школу. Старшыня вітаў школьнікаў, стоячы на высокім ганку, і яны слухалі, як заварожаныя. Тыя гады яна сама гаварыла прамову, а цяпер — не...

Лёвік убег у хату, скінуў школьную форму, улез у свае заўсёдняы штонікі з адной шлейкай.

— Бацько, настоўніца казала, што я надта зарос, трэба пастрычыса!

Лёвік нарадзіўся ў Зарэчані ў першы год, калі бацьку выбралі старшынёй, тут і выгадаваўся. Гаворыць зусім па-тутэйшаму, па-паляшчэцку, як усе ягоныя вулічныя дружбакі. Старшыніха — гарадская модніца — перш крывілася, але цяпер прывыкла. А бацька толькі пасміхаецца.

Мар'я крышыць відэльцам катлету і думае: харошы чалавек старшыня. Разумны і добры. І прыгожы. І старшыніха ягоная прыгожая. Калі абое вечарком ідуць па вуліцы — хораша глядзець. Раней людзі смяяліся: калгасны старшыня — ды каб гарэлку не піў? І так і сяка стараліся залучыць на чарку, але ён нават на вялікія свята п'е кіслае вінаграднае віно, ад якога Масква відна... Затое кіруе калгасам разумна: вунь якія ўраджаі, якія даходы... Старшыня раіў, каб Вацік у будаўнічую брыгаду ішоў, а потым — у тэхнікум ці ў інстытут... У калгасе будуць і будуць бясконца — горад цэлы вырастае з белае цэгла, са шлакаблокаў, з жалезабетонных панелей...

— Ты не гаруй, Мар'я Іванаўна, — зноў асцярожна ўсчынае гаворку старшыня. — Колькі Ваціку далі? Толькі год.

«Толькі год!» Цэлы год! Харошы чалавек, як ты мог сказаць такое!

— Месяц, лічы, ён ужо адседзеў. Калі будзе добра працаваць, то адпусцяць раней тэрміну — называецца ўмоўнае вызваленне. Тады мы яго возьмем пад нагляд. А для нас усіх, праўленцаў, гэта яшчэ адзін доказ, што з п'янствам, з гарэлкай, з «чарнільным віном» трэба канчаць.

У Зарэчані, як і ва ўсім калгасе, на час жніва, на час сяўбы — «сухі закон». Ні гарэлку, ні «чарніла» ў сельпоўскіх магазінах не купіш. Закон ёсць закон, хоць і няпісаны, і прадаўцы не хочуць псаваць адносіны са старшынёй і дружиннікамі. А самагонкі гнаць няма калі: на жніве, як і на сяўбе, дзень — год корміць.

І людзі церпяць. Імпартная балгарская гамза і румынскі рыслінг надта ж кіслыя. Людзі не прывыклі...

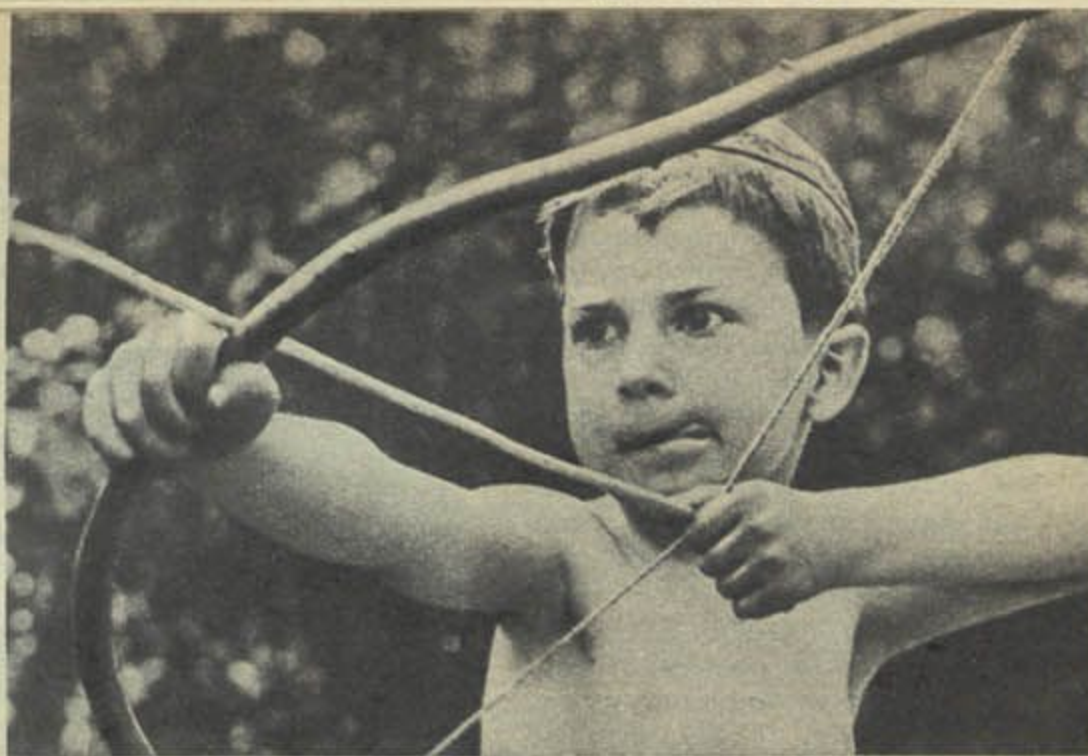
...От каб квасу... Халаднёўкага... Але ў халадзільніку — толькі ўчарашняе малако. Выпіла, прагнала смагу. На вузенькай — дзве фаеркі — газавай плітцы засмажыла два яйкі. Пакалупала відэльцам і адставіла патэльню. Спаць, спаць...

Разабрала высокі ложка з пышнай прынаймай, засцяліла свежымі ляненымі прасцінамі. Скінула прапацелы ручнік, абліла халаднай вадой, зноў туга абматала стан чыстым ільняным палотнішчам. Боць у касцях суцішыўся. Спаць...

Умасцілася на высокай прыне, выцягнула рукі ўздоўж тулава. Але сон знік. Баліць недзе ў сярэдзіне, коле ў самае сэрца. Перад вачыма — худы, з жаўтлява-шэрым тварам Вацік, ён ляжыць на турэмным мулкім ложку і думае, думае... Судзімы... Злодзей...

Баліць сэрца. Не, не заснуць ёй у гэту ноч.

Баліць...

У Гомельскім мастацкім салоне адкрыта абласная выстаўна работ фотаамацараў, прысвечаная 100-годдзю з дня нараджэння Ул. І. Леніна. На ёй прадстаўлена больш 120 фатаграфій.

На здымку: работа Е. Камарова «У дзесятку».

Фота Ч. Мезіна. (БЕЛТА).

Парады бацькам

ДЗЕНЬ НАРАДЖЭННЯ

«Ці абавязкова рабіць падарункі дзіцяці ў дзень нараджэння?» — пытае мама дзевяцігадовага Колі.

Вядома, большасць бацькоў вылучае гэты дзень сярод іншых. І яны маюць рацыю. Дзіця расце, яно імкнецца стаць дарослым, прычым стаць як мага хутчэй. Кожны такі ўзроставае рубеж, які адлічваецца дзіцем у яго свядомасці як этап да «сталасці», трэба адзначаць у сям'і, святкаваць. Памыляюцца тыя бацькі, якія праходзяць міма гэтай даты ў жыцці дзіцяці: гэтым прыніжаецца яго годнасць. Дзіця ведае, што дні нараджэння яго сяброў адзначаюцца, і мімаволі заздросціць такім шчасліўцам, а да сваіх бацькоў чарствее, траціць павагу.

Ці трэба рабіць падарункі дзецям у дзень нараджэння? Мне думаецца, што трэба. Іншае пытанне — якія падарункі.

Не варта купляць вельмі дарагія рэчы. Некаторыя бацькі, праз меру сваіх сіл і магчымасцей, адрываючы ад агульнага бюджэту сям'і, робяць дарагія падарункі, а затым цэлы месяц сям'я ледзьве зводзіць канцы з канцамі, залазіць у доўг. Каму патрэбна такая ахвяра? А галоўнае, «каэфіцыент карыснасці» такога дзеяння для самога дзіцяці вельмі нізкі.

Глава сям'і Іван Пятровіч свайму адзінаццацігадоваму сыну падараваў дарагую «Спідо-лу». Слухаць перадачы? Думаю, што не. У кватэры ёсць прыёмнік, радыёла, тэлевізар, магнітафон. Навошта хлапчуку «Спідола»? Напэўна, для таго, каб пафарсіць перад аднакласніка-

мі. Калі бацька робіць хлапчуку падарунак, які каштуе ледзь не сотню рублёў, то што ж купіць ён, калі сыну споўніцца 16 гадоў? Аўтамашыну?

Значыць, нават і тады, калі вы ў стане купіць сыну ці дачцэ дарагі падарунак, не рабіце гэтага. Такі ўчынак дрэнна дзейнічае і на ваша дзіця і на тых, якія з заздрасцю глядзяць на яго. Няхай вашы дзеці растуць сціплымі. Не старайцеся ператвараць малодшага школьніка ў заўчаснага «джэнтльмена», гэта не дасць яму сапраўднага дзіцячага шчасця. Няхай хлопчык мае ўсё неабходнае для добрага вучэння і культурнага адпачынку. Што датычыць транзіс-тара — ён спатрэбіцца яму значна пазней.

Найбольш прыдатныя падарункі: настольныя гульні, цікавыя кнігі, канструктарскія наборы, альбомы, недарагія музычныя інструменты (калі дзіця любіць музыку), аматару маляваць — фарбы, мальберт. Лепш зрабіць дзіцяці калектыўны падарунак, а не гаварыць: «Гэта табе ад таты, а гэта ад мамы, гэта ад бабулі». Непажадана дарагія рэчы, якія бацькі і без таго купляюць, напрыклад, адзенне, абутак. Няхай будзе падаравана звычайная запісная кніжка, альбом, авіямадэль, вудачка, пра якую марыў хлопчык, каробка недарагіх цукерак, але дзіця ўбачыць у гэтым асаблівую ўвагу і любоў. Нездарма гавораць, што даражаць увагай, а не падарункам.

Нельга забываць, што падарунак абавязкова павінен адпавядаць узросту, інтарэсам, разумным патрэбам дзіцяці. За-

хапляцца сын збіраннем ма-
рак — падаруйце яму альбом,
зацікавілася дачка вышыван-
нем — купіце ёй прыбор для
вышывання і набор рознакаля-
ровых нітак. Добры падарунак
развівае дзіцячыя інтарэсы.

Нярэдка падарунак памагае
бацькам пераадолець узнікаю-
чыя цяжкасці ў выхаванні дзі-
цяці. Ваш сын неахвотна чытае.
Але вось вы прынеслі яму пры-
гожа аформленую дзіцячую
кнігу з ілюстрацыямі. Спачатку
хлопчык проста разглядаў ма-
люнкі, а потым зацікавіўся тлу-
мачэннем іх і пачаў з заха-
пленнем чытаць.

Добра ў дзень нараджэння
дзіцяці ўсёй сям'ёй выйсці на
прагулку ў парк, пакатацца на
лодцы або на лыжах, пагля-
дзець кінафільм, а потым дома
собрацца за святочным сталом.
Калі ў дзень нараджэння за-
прашаюцца госці, свята трэба
арганізаваць так, каб гаспада-
рамі былі дзеці. Задача дарос-
лых — памагчы дзецям падрых-
таваць цікавую і запамінальную
праграму: гульні, забавы, вік-
тарыны, розныя віды самадзей-
насці. Ва ўсіх выпадках дзеці
павінны мець прастору для пра-
яўлення сваёй ініцыятывы і вы-
находлівасці. І, вядома, свята
для дзіцяці будзе сумным, калі
гэта звычайны абед з алка-
гольнымі напіткамі, наладжаны
для дарослых. Дзіця застаецца
без увагі наогул або яго са-
дзяць побач з аматарамі вы-
піць.

Стала добрай традыцыяй він-
шаваць дзяцей у дзень на-
раджэння і купляць ім падарун-
кі ў піянерскіх лагерах і дзіця-
чых садах. Старэйшыя школьні-
кі нярэдка купляюць сваім та-
варышам па класу падарункі ка-
лектыўна. Не адмаўляюцца ад
гэтага звычайу, не шкадуйце ва-
шаму сыну ці дачцэ невялікай
сумы, капеек 20—30, для ка-
лектыўнага падарунку тавары-
шу, гэта надоўга пакідае пры-
емныя ўспаміны аб сяброўскай
увазе і цеплыні.

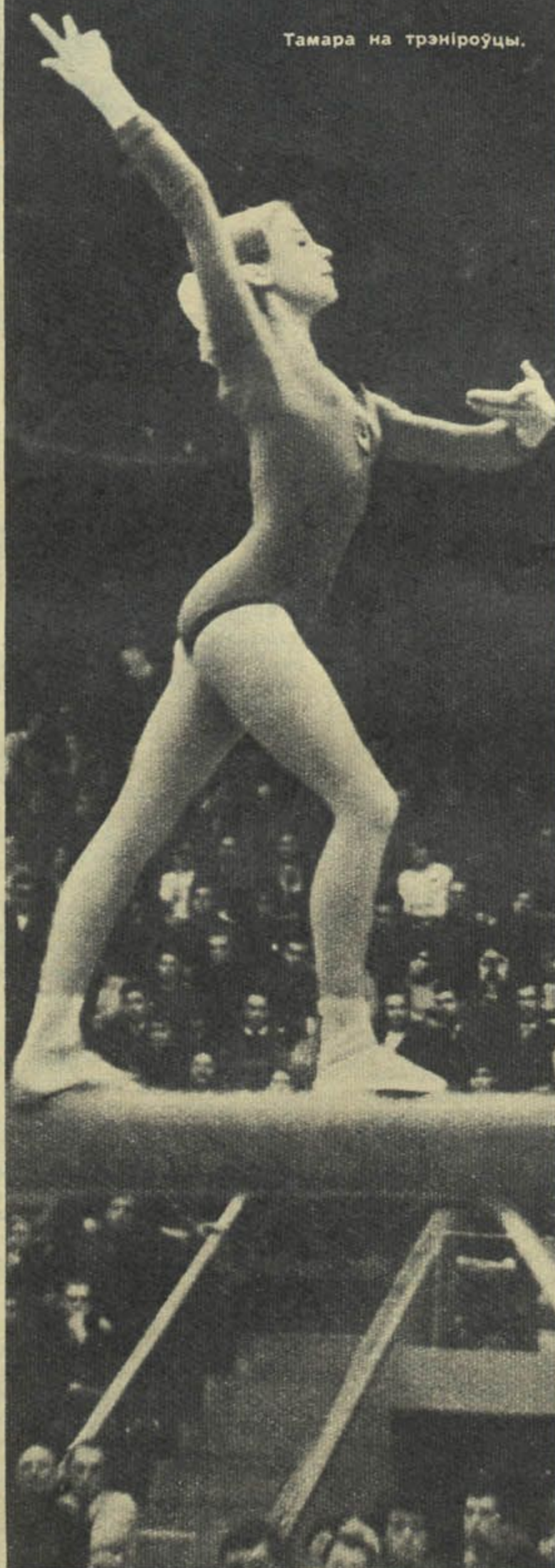
Асаблівае месца займае
дзень, калі падлетку спаўняец-
ца 16 год і ён атрымлівае паш-
парт. Гэты дзень адзначаецца ў
многіх рабочых калектывах, яго
трэба адзначаць і ў сям'і, асаб-
ліва калі вашы сын ці дачка
школьнікі.

Важна, каб і вашы дзеці па-
мяталі пра дзень нараджэння
сваіх бацькоў, братоў, сяцёр,
таварышаў, не забывалі падрых-
таваць ім падарунак. Прыемна,
калі падарунак самаробны —
зроблены сваімі рукамі.

А галоўнае — няхай вашы
дзеці стараюцца сустрэць дзень
свайго нараджэння добрымі по-
спехамі ў вучобе, у справах.
Тады пачастунак на стале будзе
смачнейшы, а сціплыя падарун-
кі — яркімі і захапляючымі.

В. ЖУКОўСКАЯ,
кандыдат педагагічных навук.

АЛІМПІЙСКАЯ НАДЗЕЯ

Тамара на трэніроўцы.

Лёгкая, вясёлая мелодыя нябачным па-
токам падхапіла тоненькую стройную
дзяўчынку і імкліва, але лёгка і пяшчот-
на кінула з аднаго краю дывана на дру-
гі. Аранжавыя банты на яе русай галоў-
цы трапяталі, нібы матылькі. Затым дзяў-
чынка, грацыёзна і мякка ступаючы па
дыване, быццам баючыся пакамечыць на
ім каляровы ўзор, прайшла ў такт му-
зыкі і раптам закруцілася ў каскадзе га-
лавакружных сальта. Але вось прагучэў
заклучны акорд, дзяўчынка замерла,
узняўшы рукі. Нейкі момант цішыня за-
лодала залу, а затым раскалолася ад
выбуху апладысmentaў.

Дзяўчынка не магла скрыць радасці:
ёй апладзіравалі леныградцы — тонкія
знаўцы гімнастыкі, ёй апладзіравалі на
радзіме самой Наташы Кучынскай. Юная
спартсменка пабегла да свайго трэнера:
што скажа ён? Ацэнка Вікенція Дзмітрые-
віча Дзмітрыева была лаканічная:

— Ну што ж, Тамара, віншую са зван-
нем майстра спорту! Малайчына! А ты
звярнула ўвагу на памылкі?

І абодва яны — настаўнік і вучаніца,
забылі пра поспех, пра апладысменты:
трэба зараз жа, пакуль усё яшчэ свежае
ў памяці, устанавіць прычыну памылак.

Гэта адбылося ў Ленінградзе, на Усе-
саюзнай спартакіядзе школьнікаў. Пра
невядомую нікому раней юную гімнастку
загаварылі. На гімнастычным небасхіле
гэта новая зорка з'явілася нечакана, але
зазяла ярка. З'явілася, як калісьці Ла-
рыса Петрык, з таго ж Віцебска, і пры-
мусіў ззяць яе той жа Вікенцій Дзміт-
рыеў.

А потым, калі прадоўжыць тыя ж па-
раўнанні, шлях юнай зоркі пралагаў праз
Маскву, дзе адбывалася Спартакіяда на-
родаў СССР, праз Ерэван (чарговыя Усе-
саюзнаыя спаборніцтвы школьнікаў) — і
ўсюды Тамара асляпляла сваім майстэр-
ствам. І вось кульмінацыйны момант: на
юнацкім першынстве краіны ў Горкім Та-
мара Лазаковіч заваёўвае ўсе залатыя
медалі ва ўсіх практыкаваннях і стано-
віцца абсалютнай чэмпіёнкай краіны ся-
род юных.

З гэтага дня спартыўнае юнацтва скон-
чылася — Тамару ўвялі ў склад зборнай
каманды Савецкага Саюза.

Першыя экзамены на міжнароднай арэ-
не Тамара вытрымала ў Румыніі. І тут, у
непрывычных умовах, далёка ад Радзімы,
яна заявіла пра сябе як пра выдатную
гімнастку: першае месца ў практыкаван-
нях на самым каварным снарадзе — гім-
настычным бярвяне, другое — на брусах
і ў вольных практыкаваннях і агульнае
другое месца.

На зыходзе года Тамара Лазаковіч і яе
сяброўка з Гродна Оля Корбут апранулі
касцюмы з чатырма буйнымі літарамі
«СССР». Ім, маладым спартсменкам, якія
не атрымалі яшчэ права на грамадзянскі
пашпарт, даверылі права абараняць спар-
тыўны гонар Краіны Саветаў. І яны гор-
да панеслі сцяг Радзімы ў трохразовай
сустрэчы з гімнасткамі Японіі — абедзве
сталі на вышэйшыя прыступкі п'едэстала
пашаны.

«Алімпійскія надзеі» — так называюць
у нас юных спартсменаў, якім трэба бу-
дзе праз паўтара года памерацца сіламі
з лепшымі спартсменамі свету на Алім-
пійскіх гульнях.

Д. ЦЕРАХАУ

Фота аўтара.

У ІНШЫМ АКРУЖЭННІ

Рыгор РЭЛЕС

Апавяданне

Дзецям Сасноўкі быў вельмі да спадобы прыезджы з горада Лёшка Кашмялёў. Проста клад, а не хлапчук. З ім ні хвіліны не бывае сумна. Заўсёды прыдумае якую-небудзь новую гульню. Нездарма дзеці да яго ўсе так і ліпнуць. Але асабліва прывязаліся да яго аднакласнікі Сярожка Шустры і Данілка Геройчык.

Гэтыя хлопцы днявалі б і начавалі ля свайго дружка, калі б не перашкаджаў Лёшкаў дзед Ціхан Антонавіч. Ён ужо шмат гадоў працуе ў паштовым аддзяленні, што ў Пачэвічах, за два кіламетры адсюль. Бацца, што сумаваць будзе, калі пойдзе на пенсію. Ён нават не ўяўляе, як гэта жыць без работы. Летам яшчэ туды-сюды—можна ў гародзе пакапацца. А зімой?..

Ціхан Антонавіч—негаваркі, з выгляду суровы. У вольны час ён нікуды не ходзіць. Сядзіць дома, чытае газеты і часопісы або радые слухае. Есць у яго і тэлевізар, але ўключаюць яго не больш як на дзве гадзіны ў дзень. Гэта каб не замінаў Лёшку вучыць урокі.

Дзед адносіцца да ўнука вельмі строга. Ён з ім наогул мала размаўляе. Нават не сварыцца на яго. Толькі позіркамі дапакае, калі Лёшка правініцца.

Як толькі Ціхан Антонавіч прыходзіць з работы, Данілку і Сярожку рабіць тут няма чаго, і яны бягуць дадому. А Лёшка астаецца.

— Не забудзься, а сёмай гадзіне трэба ўставаць,—напамінае яму дзед.

Тут, у Сасноўцы, толькі пачатковая школа. Дзесяцігодка ў райцэнтры, кіламетры за тры адсюль. Трэба раіна ўстаць, каб не спазніцца на заняткі.

Дзед увёў для Лёшкі строгае рэжым. У дзевяць трыццаць вечара выключае электрычнасць, унук павінен знаходзіцца ў ложку.

З бабуляй Лёшка мог бы яшчэ паладзіць. Яна пабурчыць, пабурчыць, але ўступіць, а з дзедам лепей не пачынай гаворкі. Скажаў—як адрэзаў.

Лёшку сюды спецыяльна прыслалі, каб пабыў пад апекай дзеда. Вельмі ж песцілі яго дома. Асабліва мама. Апрача таго, хацелі разлучыць яго з дружкам Лёнькам Бегуновым, які дрэнна ўплываў на Лёшку. Бегуноў меў ужо тры прыводы ў міліцыю. Праз яго і Лёшка адзін раз уліп. Сябры хацелі прабрацца на стадыён без білетаў. Іх затрымалі. І Лёшкавым бацькам давялося чырванець перад участковым міліцыянерам.

— Ніколі б не думаў, што сын гэтых бацькоў здольны на такое,—папракаў іх участковы.

А бацькі Лёшкі—людзі відныя. Бацька—артыст эстрады, маці—адміністратар у тэатры. Лёшка ў іх адзін. Яны і песціць яго. Але сачыць за Лёшкам ім няма часу: вечна занятыя. Вось ён і трапіў пад уплыў Лёнькі Бегунова.

Два гады Лёшка праседзеў у шостым класе і ледзь не астаўся на трэці год. Вось тады і адправілі яго ў вёску да дзядулі.

— Там ён пасталее,—гаварыў тата,—не будзе гэтага сябрука, ды і дзядуля здолее прыбраць яго да рук.

Што датычыць дзядулі, то бацька тут не памыліўся. Стары сапраўды ўвёў для Лёшкі строгае рэжым.

— Урокі вывучыў?

— Пара спаць!

Так што з ім не пажартуеш.

Але дзеці тутэйшыя не адстаюць ад гарадскіх. Есць яшчэ горшыя за Лёньку.

Ва ўсіх гульнях Лёшка завадатар. І дзеці яго слухаюць. Хіба ў гэтым ціхім куточку ведаюць такія гульні, у якіх Лёшку даводзілася ўдзельнічаць? Тут пра фан-

гамасаўцаў нават не чулі. І калі б не Лёшка, да гэтага часу не ведалі б, што гэта такое. Гэта Лёшка распачаў гульню з фантамасамі, якая ўсю вёску ўскалыхнула. Нават у суседніх вёсках сталі гаварыць, што Сасноўку наведваюць жулікі, якія называюць сябе неак дзіўна. І чаго яны толькі не вытвараюць! Катоў абліваюць чарнілам і на хвастах прыклеіваюць паперкі з надпісам: «Да хуткай сустрэчы. Фантас».

А дзед, даведаўшыся пра фантамасамі, прыгразіў Лёшку:

— Не спыніш свае фокусы—кепка будзе.

Потым Лёшка доўга ламаў галаву над тым, што меў на ўвазе дзед пад словам «кепка». Няўжо біць будзе? Тады Лёшка ніводнага дня тут не прабудзе. Без білета дадому паедзе. І няхай бацькі штраф плацяць за яго.

Нават і тады, калі дні сталі вялікія, дзед сачыў, каб Лёшка выконваў рэжым. У дзевяць трыццаць вечара ён павінен быць у ложку.

Аднак бабуля пачала заўважаць дзіўныя з'явы. Пазаўчора Лёшка прыйшоў са школы нейкі вельмі ўзбуджаны. Абедаў з добрым апетытам. Перш чым сесці за ўрок, сказаў, што пойдзе да Сярожкі.

— Кніжку трэба ў яго ўзяць.

Але бабулю не так проста ашукаць. Сама некалі сямігодку скончыла. І яшчэ бухгалтарскія курсы.

— Якую кніжку?

— Тут задачка па алгебры цяжкая. Папрашу Анютку, каб растлумачыла. Яна ў ма-

тэматыцы добра разбіраецца.

— А ну, пакажы задачку.

— Не хачу,—адмахнуўся ўнук.—Без вас абыдуся.

Потым бабуля заўважыла, што ён бярэцца рашаць то адну задачку, то другую. Відаць, не ведае нават, што было зададзена. Бабуля зазірнула ў яго дзёнік, а там толькі расклад на сёння. І ніводнага запісу, што зададзена на заўтра.

— Чарніла ў аўтаручцы не было!

На другі дзень Лёшка прыйшоў са школы пазней звычайнага, і ад яго патыхала дымам.

— Ці не курыш ты?—запечакоілася бабуля.

— Яшчэ што выдумала!

Пах быў, сапраўды, не ад тытуню.

Калі дзядуля прыйшоў з работы, Лёшка ўжо канчаў рыхтаваць урокі.

За вячэрай дзед чмыхнуў і спытаўся ў бабулі:

— Ці не засталася ў цябе галавешка ў печы?

— Адкуль? Раніцою паліла.

— Чамусьці дымам пахне.

Бабуля глянула на Лёшку, але нічога не сказала.

А калі Лёшка перад сном пабег да сяброў на размінку, як гэта ён называў, бабуля сказала дзеду:

— Трэба схадзіць у школу. Штосьці нядобра з ім. Па-мойму, ён нават не ведае, што ў школе задаюць.

Дзед маўчаў.

— Схадзі заўтра,—прасіла яго бабуля.—Якраз субота. Выхадны ў цябе. А не хочаш, я пайду.

Ціхан Антонавіч адказаў:

— Куды табе з тваім рэ-

матызмам. Добра, схаджу. Лёшку пра гэта не гаварылі.

Раніцой, як звычайна, па яго зайшлі Данілка і Сярожка, і яны ўтраіх пабеглі ў школу.

Гадзіны праз дзве рушыў у дарогу і Ціхан Антонавіч. Дарэчы, яму трэба зайсці ў раймаг, купіць падарунак жонцы на Восьмае сакавіка.

Ён павярнуў у лес і пачуў дзіцячыя галасы. Стаў прыслухоўвацца—здалося, быццам сярод іх чуваць і Лёшкаў голас. «Не можа быць,—падумаў ён,—заняткі ж у школе пачаліся паўтары гадзіны назад. Другі ўрок ідзе». Дзіцячыя галасы раздаваліся ўсё гучней. Пахла дымам.

Раптам зноў здалося, што ён чуе голас Лёшкі. «Злаўлю! Злаўлю!».

Ціхан Антонавіч пашыбаваў у тым кірунку, адкуль чуваць былі галасы. Перад ім адкрылася паляна. І вось што ён убачыў...

На паляне гарэла вогнішча. Каля вогнішча было навалена шмат галля. Тут жа непадалёку гулялі хлопчыкі, а сярод іх Лёшка, Данілка і Сярожка. Лёшка з завязанымі вачыма, выцягнуўшы ўперад рукі, кружыўся ў цэнтры круга, стараючыся зладзіць каго-небудзь з іх. Яны падбягалі да яго, дакраналіся, адскаквалі і крычалі: «Лаві! Лаві!».

Яны так былі захоплены гульнёй, што не заўважылі Ціхана Антонавіча. А калі той падышоў да вогнішча—памчаліся ў лес, кінуўшы Лёшку з завязанымі вачыма. Выцягнуўшы рукі ўперад, ён кружыўся і выкрыкваў:

— Ага, замоўклі! Ну, нічога, усё роўна каго-небудзь злаўлю.

Дзед ішоў проста на яго. Ён быў раз'ятраны і страшны. Лёшка на момант прыслушаўся і кінуўся ў той бок, адкуль чуваць былі крокі. Схапіўшы дзеда за крысо, ён крыкнуў:

«Ага, папаўся!»—і сарваў павязку.

Убачыўшы дзеда, Лёшка нема закрычаў, памкнуўся ўцякаць, але дзед моцна трымаў яго за руку.

З-за кустоў чуваць быў смех Лёшкавых дружбакоў. Але цяпер яму было не да іх. Ён стараўся вырвацца з чэпкай дзедавай рукі.

— У школу пойдзем!—загадаў Ціхан Антонавіч.

Супраціўляцца было бескарысна. Лёшка пакарыўся.

Дзед ішоў хутка, не адпускаючы яго руку. Калі ішлі па вуліцах райцэнтра, прахожыя насцярожана праводзілі іх позіркамі. Нават на школьным дварэ дзед моцна тры-

маў Лёшку. Толькі ў настаўніцкай адпусціў яго. Лёшка расплакаўся.

— У мяне рука аднялася! І сапраўды, кісьць рукі была чырвоная, Лёшка трымаў яе перад сабой, як рэчавы доказ.

— Пальцамі не магу паварушыць. Але дзеда не так проста ашукаць.

— Не загаварвай зубы. Адказвай, чаму ты сёння на занятках не быў?

— Не толькі сёння,—сказала класны кіраўнік Валянціна Дзмітрыеўна,—ён ужо трэці дзень прапускае.

— Няўжо?—здзівіўся дзед.

— У вас жа там павальны грып у вёсцы. Усе хлопчыкі захварэлі.

— Хто вам сказаў?

— Аніотка Перагуд. Яе брат Сярожка таксама захварэў.

— Манюкі! Яны ўсё ў лесе на палянцы гулялі.

Дырэктар школы Аляўціна Паўлаўна загадала выклікаць у настаўніцкую Аніотку. Але тая не прыйшла.

— Што з ёй стала?—здзівілася дырэктар.—Такая паслухмяная дзяўчынка была.

— Запалохалі,—адказала класны кіраўнік.—З прыходам вашага ўнука дысцыпліна ў класе пагоршылася. Не пазнаю многіх дзяцей, асабліва вашых аднавяскоўцаў.

Высветлілася, што на працягу зімы гэта ўжо не першы выпадак, калі Лёшка і яго сябры прапускарлі заняткі.

Ну і дасталася ж дома яго сябрам, калі ўся гісторыя стала вядома. Данілку Геройчыка бацька так адлупцаваў, што некалькі дзён ён не мог сядзець. А ў Шустрага адно вуха было чырвонае, як маліна.

Але Лёшку дзед чамусьці не біў. Толькі злосна пазіраў на яго. І гэты позірк быў горш за аплявуху. А што рука баліць, Лёшка забыўся, як толькі выйшаў з настаўніцкай.

Доўга не мог потым Лёшка дараваць сябрам, што пакінулі яго ў бядзе.

— Лёнька Бегуноў правучыў бы вас за такія справы,—папракаў ён іх.

І хоць дзеці ніколі ў вочы не бачылі Лёньку Бегунова, але па расказах Лёшкі гэты хлопец уяўляўся ім нейкім Салаўём-разбойнікам, пра якога расказваецца ў старадаўніх былінах.

— Увесь у бацьку,—гаварыла пра Лёшку Палагея Перагуд, маці Сярожкі і Аніоткі,—і ён у дзяцінстве быў такім гарэзам.

— І дзед не лепшы быў,—успамінала бабка Га-

луза,—па чужых садах лазіў. Першы разбойнік быў на сяле. Сама ад яго ў сінках хадзіла. А на старасці бач які строгі стаў. Слова лішняга не скажа.

А перад канцом навучальнага года Ціхан Антонавіч напісаў сыну, што хоць Лёшку і перавялі ў восьмы клас, але радасці мала: адны «тройкі» ў яго. А па алгебры і геаметрыі ледзь не атрымаў пераэкзаменаўку. Апрача таго, яму знізілі ацэнку па дысцыпліне.

Атрымаўшы пісьмо, бацькі Лёшкі былі задаволены, што сын іх пераведзены ў восьмы клас. У горадзе ён, напэўна, астаўся б на другі год. Сядзеў жа ён у шостым класе два гады. Вось што значыць адарваць ад дрэннага асяроддзя.

Потым, калі Лёшка вярнуўся дадому, ён даведаўся, што Лёнька Бегуноў пачаў лепш вучыцца. Лёнькавы бацькі запэўнялі, што з таго часу, як Лёшку адвезлі ў вёску, іхні сын зусім змяніўся...

Новая мастацкая кінакарціна «Пасол Савецкага Саюза» створана рэжысёрам Георгіем Нансонам на кінастудыі «Масфільм» па сцэнарыю вядомых драматургаў Арыядны і Пятра Тур. Карціна прысвечана рабоце савецкіх дыпламатаў. У цэнтры апавядання—Алена Кальцова, правобразам якой паслужыла Аляксандра Калантай, першая ў свеце жанчына-дыпламат, першая жанчына—народны камісар у рабоча-сялянскім урадзе, чалавек надзвычайнай рамантычнай біяграфіі. Аляксандра Калантай была дачкой генерала. Але яна выбрала шлях цяжкі, цяжкі, поўны небяспек і нястач,—шлях рэвалюцыянеркі.

Фільм ахоплівае невялікі перыяд яе жыцця. Дзея адбываецца ў апошні перыяд Вялікай Айчыннай вайны. Няма хітра расплываў буржуазнай дыпламатыі пераадоўвае гераіня, каб дабіцца нейтралітэту адной з паўночных краін Еўропы. У «вайне нерваў» яна выходзіць пераможцай...

У галоўнай ролі здымалася народная артыстка СССР Юлія Барысава. У іншых ролях заняты Е. Козырава, Г. Цылінскі, Ю. Пузыроў, А. Эскола.

...У садзе, ля надломленай яблыні, баба лае свайго мужа. А той займаецца дзіўнай справай—фарбуе зялёныя няспелыя яблыкі ў чырвоны колер.

— Скажыце,—пытае яго невысокі малады чалавек са

Барыс ШТОРМАЎ

Хаміак

Стаіўся хаміак,
Улётся ў гамак.
Ён знае урок
Ужо на зубок.
А болей нічога
Не трэба вучыць,
Таму і рашыў
У цяньку адпачыць.

стомленым тварам, аброслым барадой,—а шывыды на рынку гэта ваша работа?

Малар ківает галавой.
— Вось і добра,—усклікае барадач.—Вы для мяне проста клад! Уладзімір Іскрамас. Праезд у Маскву я вырашыў заснаваць тут Рэвалюцыйна-эксперыментальны тэатр. Я ўжо і месца нагледзеў. Вы мне паможаце пісаць дэкарацыі...

Гэта эпізод з гераічнай «Камедыі пра Іскрамаса», пастаўленай рэжысёрам Аляксандрам Міта на кінастудыі «Масфільм» па сцэнарыю, напісаным ім у

Кадр з кінафільма «Камедыя пра Іскрамаса».

ЭКРАН

Гусак

І сярдзіты ж
наш гусак:
Ушчыкнуў —
і вось сіняк,
А ката,
што моцна спаў,
На страху
ажно загнаў.

Барсук

Сын-барсук купіў за грош
Самы модны макінтош,

З пагулянкі ён бяжыць,
Увесь ад холоду дрыжыць.

Мама, пачытай!

Мікола ЧАРНЯЎСКИ

Дзе б знайсці такое дзіва,
Каб са мной
Заўжды хадзіла!
Каб улетку
На палянках
Больш паказвала суніц,
Каб маю галышку-ляльку
Навучыла гаварыць;
Каб увосень кожны вечар,
Калі зорак не відаць,
Кот ахвотна злазіў з печы
Калыханкі мне спяваць.
Не сядзела б у маркоце,
Каб аднойчы раніцой
Ён ка мне прывёў у гасці
Зайку шэрага з лісой.
Дзе ж знайсці такое дзіва,
Каб са мной
Заўжды хадзіла!
Дзе знайсці —
Сама не знаю.
У бабулі запытаю,
Хай падкажа,
Зробіць ласку...
— Ты паслухай лепей казку...

Дзе такое Дзіва

Кадр з кінафільма
«Пасол Савецкага Саюза».

— Мне цікавы і блізкі мой
герой, — гаворыць папулярны
кінаакцёр, — гэта чалавек на
злое характару, які жыве на
мяжы сваіх магчымасцей, зна-
ходзіцца ў крайняй ступені
пераадолення жыццёвых і ма-
ральных перашкод.
Апрача Алега Табакова, у
фільме здымаліся Алег Яфрэ-
маў, Яўгеній Ляонаў, Алена
Проклава, Леанід Кураўлёў.
Нона Мардзюкова, а таксама
вядомыя рэжысёры Марлен
Хуцыеў, Уладзімір Навумаў,
Констанцін Воінаў, якія ігра-
юць белагвардзейскіх афіцэ-
раў.

...

...Закончылася грамадзян-
ская вайна. Але не заціхлі
выстралы ў пустыні. Банды
мясцовых курбашы, рэшткі
разгромленых белагвардзейскіх
атрадаў насіліся з канца ў ка-
нец гарацых пяскоў, пакідаю-
чы пасля сябе трупы камуні-
стаў і простых сялян. Дні бан-
дытаў былі злічаны. Асуджа-
ныя, акружаныя нянавісцю на-
сельніцтва, яны лютавалі з
асаблівай сілай і жорсткасцю.

Пра адзін з эпизодаў бараць-
бы за новае жыццё, за ўста-
наўленне Савецкай улады ў
Сярэдняй Азіі і апавядае но-
вая мастацкая кінакарціна «Бе-
лае сонца пустыні», створаная
рэжысёрам Уладзімірам Маты-
лём на кінастудыі «Масфільм»
па сцэнарыі Валянціна Яжова
і Рустама Ібрагімбаева.

Складана пераплітаецца лёс
герояў фільма — дэмабілізавана-
га чырвонаармейца Сухава,
былога фельдфебеля царскай
арміі, георгіеўскага кавалера
Верашчагіна і яго жонкі, на-
вабранца Пятрухі, пастуха
Саіда, работніка Пенжэнцкага
музея Лебедзева. Гэтых лю-
дзей, такіх розных і па ўзро-
сту, і па характарах, злучае
агульная небяспека, якую но-
сіць па Пенжэнцкай пустыні
зграя пагубнага мясцовага бая
Абдулы.

Усё адабрала ў Абдулы новая
ўлада, і таму ён ненавідзіць
яе лютай нянавісцю. Нават
жонкі ўцяклі ад яго. Гэтыя
запалоханыя жанчыны паверы-
лі, што настала для іх новае
жыццё — такое, дзе не будзе
прыгнечання і бяспраўя і
кожная з іх зможа пабудаваць
свой лёс. Вясёлы чырвонаар-
меец Сухаў вывёў іх з дома
курбашы. І Абдула пакляўся
адпомсціцца. Са сваім атрадам
ён шнырыць па ўсёй пустыні
ў пошуках Сухава і жанчын...
Галоўныя ролі выконваюць
А. Кузняцоў, С. Мішулін,
П. Луспякаеў, К. Каўсэдзе,
Н. Гадавіноў, С. Юдзін, Р. Кур-
кіна.

...

І яшчэ адзін цікавы фільм:
двухсерыйная шырокаэкранная
мастацкая кінастужка «Ля
возера» вытворчасці Маскоў-
скай кінастудыі імя М. Горькага.

— Гэты фільм, — гаворыць
аўтар сцэнарыя і рэжысёр-
пастаноўшчык Сяргей Герасі-
маў, — задуманы як твор аб
нашых сучасніках, людзях
60-х гадоў — вучоных, будаўні-
ках, таленавітай моладзі, якая
стварае новае жыццё. Я не вы-
падкова выбраў месцам дзеі
Сібір: пра яе вялікую будучыню
гаварыў Уладзімір Ільіч Ленін.
Я сам сібірак, на маіх вачах
вырас і расквітнеў гэты цудоў-
ны край, дзе суровая прырода
выкоўвае цікавыя і самабыт-
ныя характары, з'яўляецца
своеасаблівым выпрабаваннем
чалавечай стойкасці і мужна-
сці, вернасці свайму абавязку.

Галоўны канфлікт фільма
разгортваецца вакол буйнейша-
га ў свеце праснаводнага во-
зера Байкал. На берэзе Байка-
ла будзеца папярова-цэлюлоз-
ны камбінат. Стары вучоны —
байкалазнаўца Аляксандр
Аляксандравіч Бармін апаса-
ецца, што адходы вытворчасці
забрудзяць воды возера, пры-
вядуць да немінучай гібелі

Кадр з кінафільма «Ля
возера».

вельмі рэдкіх жывёл і рыб.
Яго спрабуе пераканаць на-
чальнік будоўлі Васіль Васіль-
евіч Чорных. Але вучоны
стаіць на сваім. Хто ж з іх мае
рацыю?

У цэнтры падзей — дачка ву-
чонага Лена Барміна. У яе во-
бразе мы хацелі ўвасабіць леп-
шыя рысы нашай выдатнай
моладзі, якая адкрывае для
сябе новы свет чалавечых
адносін. На ролю Барміной мы
запрасілі студэнтку акцёрскага
факультэта Усесаюзнага дзяр-
жаўнага інстытута кінемата-
графіі Наталлю Белахвосціка-
ву. У ролі Барміна здымаўся
адзін са старэйшых акцёраў
кіно Алег Жакаў. Вобраз Чор-
ных стварыў акцёр Васіль
Шукшын. Зноў сустрэнуцца
гледачы і з папулярнай кіна-
актрысай Валянцінай Целічкі-
най, якая іграе ў фільме ка-
рэспандэнта цэнтральнай га-
зеты.

Р. КАПЛЯ

САЛОН ПРЫГАЖОСЦІ

Наш фотарэпарцёр Ул. Вяхотка застаў Любоў Аляксееўну Лагуціну за касметычнымі працэдурамі.

— Праз гадзіну вы мяне не пазнаеце, — жартавала яна.

На здымках вы бачыце яе... за чыстай твару...

Давайце зойдзем сюды. Няхай нікога не бянтэжыць гучная назва. Няўжо яшчэ ёсць жанчыны, якія насмешліва і скептычна ставяцца да слова «прыгажосць»? Магчыма. Але і іх мы запрашаем сюды, у салон прыгажосці, які знаходзіцца ў Мінску па вуліцы Друкарскай, 86.

Калісьці касметыка азначала празмерныя клопаты багатых жанчын аб характэры сваёй знешнасці. Для працаўніц яна была недаступная. А сёння ў гэты салон, могуць прыйсці

Любая нязначная анамалія — болькі, вяснушкі, белыя і кропавыя вугры — раздражняюць эстэтычныя пачуцці чалавека (і мужчыны і жанчыны), а часам выклікаюць дэпрэсію, пачуццё непаўнацэннасці. І не ўсе ведаюць, што ў большасці выпадкаў гэтыя анамаліі лёгка пераадольныя. І пераадольвае іх касметыка. Яна дае магчымасць схваць недахопы (а іншы раз і назаўсёды пазбавіцца ад іх), паляпшае выгляд.

— Касметыка бывае лекавая і дэкаратыўная, — гаворыць Любоў Аляксееўна Лагуціна, старшая касметычка салона. — Дэкаратыўная касметыка вучыць, як падкрэсліць рысы твару, зрабіць іх больш выразнымі, дапамагае скрыць недахопы: адпаведны грым можа зусім пераўтварыць твар і ліквідаваць прыстасць скуры, яе бледнасць, змяніць форму вуснаў, броваў...

...Калі ласка, адчыніце дзверы ў салон прыгажосці і даверцеся спрактыкаваным урачам-касметолагам — іх тут два — і вопытным касметычкам — любая з вас зробіць для вас гэты маленькі чуд. Даверцеся, як усе тыя, хто сюды звяртаецца.

І няхай гэтыя радкі прачытаюць тыя з бацькоў, якія яшчэ настроены супраць касметыкі, хоць іхнім дзецям яна бывае патрэбна. Юнацкія вугры прыносяць шмат засмучэння і дзяўчынкам і хлопчыкам. Ім дапамагае можа ўрач-касметолаг. Залішні рост валасоў на твары жанчын — вельмі непрыемная з'ява. І калі хто пакутуе ад гэтага — звярніцеся ў салон прыгажосці, тут правядуць электракагуляцыю, пасля курсу лячэння валасы перастануць расці.

Я бачыла тут людзей рознага ўзросту, і не толькі жанчын, але і мужчын. Салон прыгажосці заваяваў папулярнасць у Мінску, у рэспубліцы.

Кабінеты абсталяваны навейшай медыцынскай апаратурай, маюць апрабраваныя і рэкамендаваныя Цэнтральным інстытутам урачэбнай касметыкі медыкаменты. У салоне прыгажосці вас ветліва сустрэнуць урачы і вопытныя касметычкі. Даверцеся ім! Але трэба папярэдзіць — салон не можа даваць заочную кансультацыю, не бачачы пацыента. Трэба пабываць на прыёме ўрача.

— Касметолаг — зайздросная прафесія, ён робіць людзей больш шчаслівымі, прыгожымі, — гаворыць Любоў Аляксееўна. — Мы любім сваю работу, укладваем у яе шмат душы і старання.

І гэта сапраўды так!

затым — спажыўная маска,

...невялікі адпачынак...

...вынік.

ГАЛІНА ПОЛЬСКІХ

Першая роля Галіны Польшкіх у карціне Ю. Карасіка «Дзікі сабака дзінга» запаланіла сэрцы глядачоў, незалежна ад узросту, сваёй шчырасцю, чароўнасцю чыстаты і юнацкай непрымірымасцю да хлусні, фальшу, крывадушнасці. Маладая актрыса настолькі злілася з вобразам Тані Сабанеевай, што цяпер проста немагчыма ўявіць сабе іншую гераіню вядомай аповесці Р. Фраермана «Дзікі сабака дзінга».

Той жа непасрэднасцю, лёгкасцю, натуральнасцю надзелена і гераіня Галіны Польшкіх — наша сучасніца Алена з кінафільма рэжысёра Г. Данелія «Я крочу па Маскве». У гэтай карціне яна сыграла ролю прадаўшчыцы ГУМа, сціплай, але рашучай дзяўчыны.

І яшчэ адна роля — у фільма Г. Чухрая «Жылі-былі стары са старой». Тут роля

больш складаная, драматычная. Галя, гераіня Польшкіх — любячая жанчына, якой даводзіцца шмат перажываць і змагацца за сваё шчасце.

Пасля гэтай карціны Галіна Польшкіх зацвердзіла сябе як актрыса, што ўмее перадаць на экране самыя складаныя псіхалагічныя працэсы, якія адбываюцца ў душы чалавека. У фільме Пятра Тадароўскага «Вернасць» яна стварыла запамінальны вобраз толькі што ўступаючай у жыццё дзяўчыны Зоі, на шляху якой паўстае вайна...

Нямала акцёраў абавязаны сваімі поспехамі ў кінамастацтве прафесару Тамары Макаравай — удумліваму, празорліваму педагогу, таленавітай актрысе. У іх ліку — і Галіна Польшкіх. Вось што расказвае Макарава пра сваю вучаніцу:

— прырода надзяліла Галю Польшкіх чароўнасцю, якую адчуваеш адразу ж, як толькі сустракаешся з маладой актрысай на экране. Добры, мілы твар. І вельмі рускі. Усё яе аблічча нараджае пачуццё сімпатыі і даверу, якое не пакідае вас ад пачатку да канца фільма.

Ні ў адным з вобразаў, створаных актрысай, мы не бачым «швоў» прафесіі. Усё пражыта як бы на адзіным дыханні. На самай справе за кожнай роллю стаіць вялікая і напружаная праца.

Трэба сказаць, што яшчэ ў час вучобы ў інстытуце кінематаграфіі ўменне Галі імгненна разумець пастаўленыя перад ёй задачы дастаўляла нам, яе педагогам, творчае задавальненне.

У студэнцкія гады яна сыграла шмат розных ролей і рускай і перакладной класікі. Але, бадай, найлепшым яе дасягненнем была Грушанька ў дыпломным спектаклі «Браты Карамазавы». Галя здолела пранікнуць у таямніцы гэтага дзівоснага жаночага характару, раскрыла натуру сваёй гераіні з сапраўднай захопленасцю. Усе, хто бачыў гэты спектакль, пераконваліся, што перад імі адна з цікавых актрыс маладога пакалення.

Галя Польшкіх любіць і ўмее працаваць.

У фільме свайго настаўніка рэжысёра Сяргея Герасімава «Журналіст» Польшкіх сыграла ролю Шуры Акаёмавай. На мой погляд, сыграла выдатна, здолеўшы адкрыць глядачу высакароднасць і душэўную чысціню сваёй гераіні. Галя даказала, што талент яе разлічаны на доўгае жыццё.

Яснасць і натуральнасць псіхалагічнага маляўніцтва ўласцівы прыродзе паводзін Галі на экране. Але, ведаючы іншыя яе вартасці: уменне спяваць, танцаваць, можна чакаць раскрыцця новых граней майстэрства актрысы...

Зусім нядаўна Галіна Польшкіх закончыла здымацца ў фільме польскага рэжысёра Анджэя Піятроўскага «Зорка сезона». Вось што расказвае яна пра сваю работу ў гэтай кінастужцы:

— Я іграю сучасную, простую і добрую дзяўчыну. Па назве можна падумаць, што карціна пра жанчыну, але галоўны герой у ёй — мужчына сярэдніх год. Ён працаваў на аўтабазе, трапіў у турму. Вярнуўшыся, уладкоўваецца на іншую аўтабазу і сустракае там маладога дыспетчара Ядвігу. Гэта мая роля.

Галоўнае, што ад мяне патрабавалася ў гэтай ролі, — быць праўдзівай, натуральнай. І хоць роля падобна на тыя, якія мне даводзілася іграць, — працаваць у такім калектыве адно задавальненне. Мне вельмі памагаў мой партнёр — акцёр Тадэуш Янчар, знаёмы савецкаму глядачу па фільмах «Канал», «Пяцёра з вуліцы Барскай», «Пакаленне».

— Руки ў бані, дыхайце глыбей! — так штодзённая пачынаюць вытворчую гімнастыку ў швейным цэху № 2 Віцебскай фабрыкі «КІМ»...

ЯНА ЗАПАЛЬВАЕ ЁСМЕШКІ

У ЧАС цяжарнасці ўсе органы жанчыны працуюць з павышанай нагрузкай. Адбываецца функцыянальная перабудова органаў і сістэм, і гэта ўплывае на самаадчуванне цяжарнай: ёй становіцца агіднай прывычная ежа, бывае моташна, узнікае рвота, слінацятэнне, абвостранае ўспрыняццё пахаў, раздражняльнасць, плаксівацьці, наадварот, — санлівасць. Звычайна гэтыя сімптомы к канцу трэцяга месяца цяжарнасці знікаюць. Працягласць цяжарнасці ў сярэднім 280 дзён.

Цяжарнасць, з'яўляючыся фізіялагічным працэсам, добра ўплывае на арганізм жанчыны, спрыяе поўнаму яго развіццю. У час цяжарнасці рассасваюцца запаленыя працэсы жаночай палавой сферы.

Аднак бывае, што правільнае праходжанне цяжарнасці парушаецца і наступаюць сур'ёзныя ўскладненні. На цяжарную жанчыну добра ўплываюць станоўчыя эмоцыі. Адмоўныя эмоцыі, асабліва калі яны моцныя і дзейнічаюць доўгі час, могуць з'явіцца прычынай самых сур'ёзных захворванняў. Таму жанчына пры затрымцы месячных павінна звярнуцца ў жаночую кансультацыю. Там высветляць, ці ёсць цяжарнасць, раскажуць, як трэба паводзіць сябе ў гэты час, азнаёмяць з асновамі савецкага заканадаўства па ахове мацярынства і дзяцінства.

Здаровая праца добра дзейнічае на здароўе цяжарнай жанчыны. У вольны час трэба рабіць прагулкі на свежым паветры: сядзенне і ляжанне спрыяе атлусценню, выклікае запоры, аслабляе мышачную сістэму, а гэта шкодна ўплывае на родавую дзейнасць.

Цяжкая фізічная праца, асабліва з падняццём цяжару або звязаная з вібрацыяй, праца ўначы час, а таксама ў слаба асветленых, з дрэннай вентыляцыяй памяшканняў не рэкамендуецца. Савецкае заканадаўства прадастаўляе

В ІЦЕБСКУЮ трыкатажную фабрыку «КІМ» ведаюць не толькі ў нас у рэспубліцы, але і далёка за яе межамі. Калі заходзіць пра яе гаворка, то абавязкова зазначаюць: «Прадпрыемства высокай культуры». За апошні час яна непазнавальна змянілася. Прасторныя светлыя карпусы нагадваюць святочныя выстаўкі тавараў. Радуюць чысціня, ахайныя рабочыя касцюмы, вясёлыя колеры абсталявання. Ёсць яшчэ адна прыкмета: не заўважыш на тварах трыкажніц шэрай стомленасці.

Стомленасць — нежаданая госьця. Яна падкрадаецца не заўважна. У яе свае законы. Працаздольнасць на працягу дня, як вядома, неаднолькавая. З раніцы, калі ты толькі распачаў работу, здаецца, можна горы зрушыць. Але ў канцы першай палавіны дня мускулы быццам наліваюцца свінцом, хіліць на сон. І раптам вясёлы званок. Перапынак на абед. Хто спяшаецца ў сталовую, хто, узяўшы

свой пакецік з ежай, сядзе за стол, каб падмацавацца... Перапынак прыносіць бадзёрасць, аднаўляе сілы. З агеньчыкам ідзе работа пасля адпачынку. А затым? Зноў страта сіл...

Як жа з гэтым змагацца? Медыкі, ці, правільней кажучы, вучоныя-гігіеністы, даўно ўстанавілі, што змена дзейнасці спрыяльна ўплывае на працаздольнасць. Працуеш седзячы, стоміўся. Варта падняцца, развесці рукамі, і... да цябе вяртаецца бадзёрасць.

— Трыкажніцы, бывала, за дзве з палавінай гадзіны да канца змены здавалі тэмпы, — расказвае метадыст па вытворчай гімнастыцы Марыя Уладзіміраўна Савіна. — Твар змрочны, пасля работы чалавек цягнецца да прахадной вялым крокам.

Заходзіць гаворка пра цудоўны сродак супраць стомы. Марыя Уладзіміраўна дастае з шафы тоўстую папку. Гэта свайго роду летапіс, у ім расказваецца, як на фабрыцы крок за крокам укаранялі фізкультпаўзы. Новы для многіх трыкажніц пачын не так лёгка прывіваўся. Некаторыя разважалі: «І без гімнастыкі за дзень намахнешся рукамі... Навошта яна?»

Марыя Уладзіміраўна папрацілася ў камандзіроўку да тэкстыльшчыц «Трохгоркі», дзе

права цяжарным на аздараўленне іх умоў працы (перавод на лёгкую работу, вызваленне ад начных дзяжурстваў). Жанчынам, схільным да выкідышаў, назначаецца асобы рэжым, нярэдка пасцельны, з устрыманнем ад палавога жыцця, асабліва ў дні месячных.

У час цяжарнасці ў арганізме жанчыны накапліваюцца прадукты расшчаплення тлушчаў, бялкоў, вугляводаў, а таксама прадукты жыццядзейнасці плода. Гэта абавязвае цяжарную сачыць за функцыяй нырак, кішэчніка.

Утрыманне скуры ў чыстае значна палегчае работу нырак, якія працуюць у час цяжарнасці з напружаннем. Рэкамендуецца штодзённае абмыванне цела пад душам або абціранне вадой з тэмпературай 34—35°. Можна хадзіць у лазню, але не парыцца. Знадворныя палавыя органы абмываць цёплай вадой з мылам 2—3 разы на дзень. Спаць цяжарнай неабходна 8—9 гадзін у памяшканні, якое добра праветрываецца. Палавое жыццё трэба абмежаваць, асабліва на працягу першых двух і апошніх двух месяцаў цяжарнасці. Адзенне павінна быць свабодным, не сцягваць живот і малочныя залозы. Карыстацца круглымі гумавымі падвязкамі нельга. У другой палавіне цяжарнасці пажадана насіць спецыяльны бандаж, які падтрымлівае живот знізу і памяншае боль у паясніцы, які ўзнікае ад пастаяннага напружання спінных мышцаў, бо цэнтр цяжару пры цяжарнасці зрушваецца.

Малочныя залозы трэба абмываць 2—3 разы на дзень халоднай вадой і расціраць мяккім ручніком. Вельмі добра дзейнічаюць на малочныя залозы паветраныя ванны па 10—15 мінут 1—2 разы на дзень, а ў другой палавіне цяжарнасці — агульнае кварцавае абпрамяненне ўсяго цела. Пры плоскіх і ўцягнутых сасках трэба выцягваць іх чыстымі рукамі на працягу 3—5 мінут штодзённа. Абутак, асабліва ў другой палавіне цяжарнасці, павінен быць на нізкіх абцасах.

Правільнае харчаванне мае вялікае значэнне для захавання здароўя цяжарнай і правільнага развіцця плода. У першыя месяцы цяжарнасці харчаванне жанчыны не павінна істотна адрознівацца ад звычайнага, не трэба адмаўляцца і ад вострай ежы. У другой палавіне цяжарнасці рэкамендуецца пераважна малочна-раслінная ежа з

ГІГІЕНА ЦЯЖАРНАЙ

...а ў нядзельны дзень—усе на лыжы! Добра сьлізгаюць лыжы па замерзлай Дзвіне.
Фота Ул. Вяхоткі.

даўно сябруюць з фізкультурай. Вярнулася з тоўстым сшыткам. Усё запісала. Ткачыкі з «Трохгоркі» ўдвай радзей звярталіся за медыцынскай дапамогай, чым тыя, хто не займаўся гімнастыкай. А вось даныя так званай спіраметрыі: амаль на дзевяць працэнтаў у ткачых вырас аб'ём грудной клеткі. Больш убіраецца паветра, вальней дыхаецца, мацней скарачаецца сардэчная мышца.

Ва ўсіх цэхах выступіла Марыя Уладзіміраўна. Слухалі яе, затаіўшы дыханне: кожнаму хочацца быць здаровым. Кімаўцы рашылі пераняць прыклад маскоўскіх тэкстыльшчыц.

Мінула з таго часу нямала гадоў. Марыя Уладзіміраўна хавае папку і запрашае:

— Пойдзем, паглядзіце на нашых фізкультурніц. Шырэй крок!

Заходзім у другі швейны.

Прасторна, светла. Метадыст падводзіць нас да звычайнага насценнага градусніка. Тэмпература ў норме. Мікраклімат таксама. Незаўважна спыняецца работа. На спецыяльную падстаўку падываецца грамадскі інструктар па гімнастыцы Антаніна Бадрова. Гучыць каманда. Перад вачамі лес выцягнутых рук. Няцяжка заўважыць, што фізічная культура тут стала звычайнай справай. Хіба толькі на стадыёне ўбачыш такую зладжанасць рухаў, як тут у швейным. Цікавая лічба: гімнастыкай у цэху займаецца тысяча чалавек, амаль дзве трэці ўсіх працуючых.

У суседнім фарбавальным цэху зарадка праводзіць Раіса Каўрыга, кантралёр. Падцягнутая, стройная жанчына. Спыніўшы канвеер, яна лоўка ўлазіць на свой рабочы стол. Цяпер яе добра бачна на крайнім

флангу. Нібы дырыжор, яна камандуе сваімі сяброўкамі. Зарадка канчаецца. Дыктар гаворыць: «Да новай сустрэчы, сябры!» Гэта значыць, заўтра, у гэты ж час Раіса падываецца на свой стол і дзесяткі работніц, разам з ёй будуць рабіць прывычныя рухі.

У Раісы звычайная біяграфія. Дзяўчынкай прыйшла яна на фабрыку, упарта вучылася трыкатажнай справе. А цяпер ёй даверылі адказваць за якасць прадукцыі ўсяго калектыву.

— Вы, напэўна, самі заўважылі,— кажа Марыя Уладзіміраўна,— у яе рухах нейкая артыстычнасць. Фізкультура дапамагла.

Калі зарадка скончылася і людзі з новымі сіламі ўзяліся за справу, мы зайшлі да галоўнага інжынера фабрыкі Аляксандры Дзмітрыеўны Севасця-

навай. Нас цікавіў эфект, так сказаць, каэфіцыент карыснага дзеяння, атрыманага ад фіззарадкі.

— Бясспрэчна, гімнастыка робіць работніц падцягнутымі, падывае настрой, запальвае ўсмешку на тварах. Вядома, што гэтыя якасці не вызначыш працэнтамі. Прадукцыйнасць працы? Узнялася прыблізна на адзін працэнт.

А вось што нам сказала фабрычны ўрач Вольга Іванаўна Дзюканова, вялікі энтузіяст фізічнай культуры. Фізкультпаўза, якая стала абавязковай у кімаўцаў, стварыла не толькі фізіялагічную, але і псіхічную гатоўнасць трыкатажніц да работы. Інакш кажучы, хто сябруе з гімнастыкай, той заўсёды весела пачынае працоўны дзень, больш упэўнена глядзіць у заўтра.

М. СТАЛЯРОЎ

вялікай колькасцю вітамінаў. Крыху абмяжоўваюцца мясныя і рыбныя стравы. Не трэба шмат піць вадкасці (не больш 4—5 шклянак за суткі). З харчавання павінны быць выключаны салёныя і вострыя харчовыя рэчывы і алкаголь, у тым ліку і піва. Свежая гародніна і фрукты заўсёды павінны быць у рацыёне.

Фізкультура дае вялікую карысць цяжарнай, яна паляпшае работу ўсяго арганізма, загартоўвае і ўмацоўвае яго, падрыхтоўвае да родавай дзейнасці. Аднак тут трэба ўлічваць здароўе жанчыны. Перш чым пачаць заняткі, неабходна параіцца з урачом. У жаночай кансультацыі назначаць практыкаванні, якія ўмацоўваюць мышцы брушнага прэса і тазавага дна.

Г. АРЫСТАВА

НАША КАНСУЛЬТАЦЫЯ

— Што за хвароба — пятачная шпора? Як пазбавіцца ад яе? — пытае чытачка В.

Пятачная шпора ўзнікае часцей за ўсё ў людзей з пляскатай ступнёй, хоць зрэдку сустракаецца як ускладненне грыпу, ангіны, падагры.

Памагаюць пры гэтым захворванні цёплыя нажныя ванны, масаж, іэнтэфарэз з навакаінам, гразевыя ванны. У звычайны абутак укладваюць спецыяльныя вусцілкі. Часам, калі працэс працяглы, шпору выдаляюць хірургічным шляхам.

Вусцілкі можна зрабіць самому — такім чынам, каб націскалася пры хадзе не пята, а звод ступні, г. зн. выемка ля ўнутранага яе краю. Можна заказаць яе на пратэзным заводзе. Усё астатняе — іэнтэфарэз, масаж, гразі — неабходна рабіць пад назіраннем урача.

ПАДЗЯКА ДОБРЫМ ЛЮДЗЯМ

Мы вельмі просім — ад імя калгаснікаў усяго нашага калгаса выказаць шчырую падзяку фельчару нашай амбулаторыі Шыловіч Кацярыне Паўлаўне. Дваццаць шосты год пайшоў, як працуе яна нязменна ў нашым калгасе. Некалі, у ліпені сорок чацвёртага года, адразу, як толькі наша Случчына вызвалілася ад фашысцкіх захопнікаў, прыйшла Каця на наш фельчарскі пункт. Прыйшла яшчэ зусім маладой дзяўчынай. І хоць за гэты час яна паспела стаць ужо бабуляй, усё роўна па-ранейшаму засталася яна для нас усё той жа добрай, спагадлівай Кацяй. І сапраўды, што б з кім ні здарылася, якая б хвароба ні ўкінулася ў хату, парада адна: «Паедзь ці пайдзі ты да Каці...» Кацярына Паўлаўна нярэдка дакарае: «Ідзіце да ўрача. Я ж толькі фельчар...» Але ўрач сёння прыехаў, заўтра ён паехаў, і прыедзе новы... А Каця з намі ўжо дваццаць пяць год! А яны, гэтыя гады, былі розныя — былі і вельмі цяжкія... І ўсё роўна Кацярына Паўлаўна была заўсёды з намі. Ноч не ноч, бездараж не бездараж, а яна ўсё роўна ідзе туды, куды яе кліча чужая бяда. За гэта мы ёй і ўдзячныя.

З боку гледзячы, яна не зрабіла як быццам ніякага выключнага подзвігу, але як нам усім, тутэйшым людзям, дарагі і родны такі чалавек, які з намі, з нашай радасцю і нашым горам штодня, заўсёды.

Вось гэту нашу агульную людскую падзяку фельчару Кацярыне Паўлаўне Шыловіч і просім мы перадаць цераз часопіс «Работніца і сялянка».

Заслужаны калгаснік Міхаіл НЯРОНСКІ

Случкі раён,
калгас імя Калініна.

КУЛІНАРЫЯ

САЛАТА З САЛЁНЫХ АБО МАРЫНАВАННЫХ ГРЫБОЎ

Нарэжце 500 г грыбоў, дзве цыбуліны або 100 г зялёнай цыбулі, дадайце 100 г зялёнага гарошку і перамяшайце з маянзам. Можна пакласці ў салату 2—3 адвараныя бульбіны.

САЛАТА „МАРКОЎКА“

Абабраную сырую моркву надзярыце на буйнай тарцы і дайце пастаяць 5—7 мінут, каб яна пусціла сок, пакладзіце на мелкую талерку або блюда,

зверху паліце смятанай, пасыпце цукровым пяском. Смятану і моркву мяшаць не трэба. Зверху моркву ўпрыгожце долькамі яблыкаў.

БОРШЧ ПАЛТАЎСКІ З ГАЛУШКАМІ

Зварыце паўкілаграма гусі, курыцы або качкі. Калі птушка зварыцца, пакладзіце паўкілаграма свежай шатнаванай капусти. Нарэжце і злёгку абсмажце ў сталовай лыжцы сала карань пятрушкі, адну невялікую морквіну, 2—3 невялікія буракі. Пасыпце ўсё гэта пры падсмажванні чайнай лыжкай мукі і дадайце крыху тамату-пюрэ і няпоўную сталовую лыжку цукровага пяску. Усё гэта пакладзіце ў бульён і, калі боршч з карэннямі закіпіць, дадайце туды 2 бульбіны, нарэзаныя на невялікія кавалачкі, расцёртую з зяленівам пятрушкі і кавалачкам свінога сала вялікую цыбуліну, лаўровы ліст. Соль, перац пакладзіце па смаку.

У гатовы боршч сталовай лыжкай апусціце галушкі. Робяць іх так: шклянку пшанічнай мукі і адно яйка развядзіце шклянкай халоднай вады або халоднага бульёну, размяшайце так, каб не было камякоў, і апускайце цеста лыжкай у кіпячы бульён. Калі галушкі ўсплывуць, боршч можна падаваць на стол.

САЛЯНКА ПА-ПАКРОЎСКУ

500 г свініны нарэжце на маленькія кубікі (па 10—15 г) і смажце ў глыбокай патэльні ў кіпячым тлушчы разам з рэпчатой цыбуляй і каранем пастарнаку або сельдэрэю. Дадайце туды ж квашаную капусту.

Смажыць трэба да таго часу, пакуль капуста не будзе гатова. Бульбу, звараную «ў мундзіры», абярыце, парэжце кубікамі, перамяшайце з мясам і яшчэ крыху пасмажце. Салёнка гатова. Лепш за ўсё падаць яе на патэльні.

КУРЫЦА ПА-ВЕШАНСКУ

Апрацуйце курыцу, вытрыбуйце яе. А цяпер падрыхтуйце фарш. Курыныя трыбухі (сэрца, лёгкае, печань, пупок) адварыце і нарэжце на дробныя кубікі. Дадайце злёгку адвараны рыс, дробна пасечаныя зва-

ныя ўкрутую яйкі, цыбулю, абсмажаную да залацістага колеру. Усё гэта пасаліце, пасыпце перцам па смаку і старанна перамяшайце. Прыгатаваным фаршам нафаршыруйце курыцу і зашыўце яе. Курыцу запякайце ў духоўцы. Затым пакладзіце яе на мелкае блюда, упрыгожце і падайце абавязкова гарачую.

Курыцы — 500 г, масла сметанковага — 40—50 г, для фаршу — 200 г рысу, 3—4 яйкі, цыбуля, перац, соль па смаку.

ПІРОГ З РЫБНЫМ ФАРШАМ

Развядзіце дрожджы ў цёплай вадзе. Дадайце крыху цукровага пяску, солі, наліце алею, пакладзіце маргарын, насыпце муну, добра вымешайце цеста і пастаўце яго на 3—3,5 гадзіны ў цёплае месца. Гатовае цеста пакладзіце на стол, падпылены мукой. Разрэжце цеста на дзве роўныя часткі. Кожны кавалак раскачайце і дайце падысці. Падрыхтуйце начынку: дробна нарэзаную капусту пасаліце і старанна разатрыце, уліце алею, пасыпце чорным перцам і пастаўце тушыць на маленькі агонь. Рэпчатую цыбулю падсмажце асобна.

Філе любой рыбы абсмажце да залацістага колеру. Капусту, смажаную філе і цыбулю старанна перамяшайце. На сярэдзіну праснака пакладзіце начынку, накрыйце другім праснаком, зашыўце краі цеста і змажце яйкам. Гатовы пірог пакладзіце на блыху і стаўце ў духоўку (250—300°) на 30—35 мінут.

На 5 шклянак мукі: дрожджаў — 50—60 г, цукровага пяску — 50 г, алею — 100 г, маргарыну — 100 г, капусты — невялікі качан, рэпчатая цыбулі — 1 галоўку, рыбы — 300 г.

Есць у Віцебску добры магазін абутку «Чаравічкі». На здымку — лепшыя прадаўцы Люда Нямцова, Рая Ульянава і Венера Багданава.

Новы харчовы магазін самаабслугоўвання, буйнейшы ў рэспубліцы. Пакупнікоў абслугоўваюць 42 прадаўцы. Тут заўсёды вялікі выбар розных прадуктаў — да дзвюх тысяч назваў. Добры падарунак атрымалі віцебляне!

Фота Ул. Вяхоткі.

НАША КАНСУЛЬТАЦЫЯ

Майму былому мужу належыць частка домаўладання, якую ён хоча прадаць. Ці маю я права патрабаваць па суду продажу ім сваёй часткі домаўладання мне, а не пабочным асобам?
Е. І. ЛЕДНІК, г. п. Антональ Брэсцкай вобласці

Артыкул 117 Грамадзянскага кодэкса Беларускай ССР устаўляе, што пры продажы дома агульнай уласнасці ўласнік мае права пераважнай куплі прадаваемай долі па цане, за якую яна прадаецца, і на іншых роўных умовах. Аднак гэтак права ўласнік можа выкарыстаць, калі абедзве часткі дома — якая маецца ў яго і тая, што купляецца, — не перавышаюць разам 60 кв. м жилой плошчы.

Пры продажы долі з парушэннем права пераважнай куплі другі ўласнік на працягу трох месяцаў мае права патрабаваць у судовым парадку не толькі прызнання здзелкі несапраўднай, але і пераводу на яго правоў і абавязкаў пакупніка. Трэхмесячны тэрмін пачынае вылічацца з дня, калі другі ўласнік даведаўся або павінен быў даведацца аб парушэнні яго права.

Я працую служачай. Хутка павінна пайсці ў водпуск па цяжарнасці і родах. На працягу якога тэрміну за мной захаваецца пасада, якую я займала да адыходу ў водпуск?
М. А. ЕФІМ'ЯНАВА, г. Салігорск.

Для цяжарных жанчын заканадаўства ўстаўляе рад ільгот. У прыватнасці, ім прадастаўляецца водпуск па цяжарнасці і родах працягласцю 112 календарных дзён з захаваннем сярэдняга заробтку і месца работы. Згодна п. 10 пастановы ЦК КПСС і Савета Міністраў СССР ад 5 ліпеня 1968 г. «Аб мерах па далейшаму паляпшэнню аховы здароўя і развіццю медыцынскай навукі ў краіне» жанчынам, якія маюць грудных дзяцей, апрача водпуску па цяжарнасці і родах, прадастаўляецца дадатковы водпуск без захавання заробатнай платы (але з захаваннем пасады), пакуль дзіця не дасягне ўзросту аднаго года.

Калі вам, дарагі чытач, давядзецца пабываць у Віцебску — зайдзіце паабедзець у рэстаран «Аўрора». Не пашкадуеце: там гатуець смачна, разнастайна. Гэта заслуга загадчыка вытворчасці майстра-повара Міхаіла Пятровіча Чартавіцкага, які ўзнагароджан ордэнам Леніна.
На здымку: Міхаіл Пятровіч з поварамі рэстарана, сваімі былымі вучнямі.
Фота Ул. Вяхоткі.

З ГЭТАГА УСЕ ПАЧАЛОСЯ...

— Калі будуць мяне пытаць, скажыце: бога няма!
Мастак Г. Вальк.

— Ты ў мяне будзеш выдатнікам!
Мастак Г. Вальк.

— Тата, пойдзем пагуляем крыху. У школу зойдем...
Мастак Е. Шабельнік.

ГУМАР

ЗРАЗУМЕЛАЯ РАЗМОВА

У гамбургскім кафэ гутараць трое сяброў.
— О-хо-хо! — уздыхае першы.
— Э-хе-хе! — падхоплівае другі.
— Панове! — умешваецца трэці, — мы, здаецца, з вамі ўмовіліся не гаварыць пра палітыку!

У школе вучням задалі напісаць сачыненне на тэму: «Што ты зрабіў бы, калі б цябе назначылі дырэктарам установы». Усе вучні распачалі работу, толькі адзін Ясь сядзеў, склаўшы рукі.
— Чаму ты не пішаеш? — спытала настаўніца.
— Я чакаю сваю сакратарку, — адказаў Ясь.

На першай старонцы вокладкі: Тамара Лазаковіч — майстар спорту, гімнастка.

Каляровае фота Ул. Вяхоткі.

Галоўны рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія:
М. Н. БАРСТОК, А. С. ВАСІЛЕВІЧ, М. А. ЖЫДОВІЧ,
М. С. КОНАНАВА, Р. У. КУДРЭВІЧ, Л. П. МАРЫНКЕ-
ВІЧ, Р. С. ПІЕНАВА, В. А. ЧАРНЯўСКАЯ.

Тэхнічны рэдактар І. А. Цылаў. Карэктар В. І. Асіпенка.
Мастацкае афармленне Ю. У. Пучынскага.

Журнал «Работница и крестьянка»
на беларускім мове. Выданне ЦК КП Беларусі.

Здадзена ў набор 31-1-1970 г. Падпісана да друку 20-11-70 г.
АТ 09791. Друк. арк. 5,5. Аўт. арк. 7,3.

Папера 60×90%. Адрас рэдакцыі: Мінск, Ленінскі праспект, 77.
Тэлефоны: галоўнага рэдактара — 32-20-51, адказн. сакратара,
аддзела прамысловасці — 32-38-14, аддзела сельскай гаспадаркі
і культуры — 32-38-24.

Друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі. Мінск. Цана 15 кап.
Дадатак — выкрайка. Тыраж 333 138 экз. Зак. 725.

Цана 15 кап.

74995

2

3

5

4

6